

International Research Institute of Stavanger

www.iris.no

Nils Asle Bergsgard og Anders Vassenden

**Stavanger-regionen som
europeisk kulturhovedstad
– slik kulturaktørene ser det**

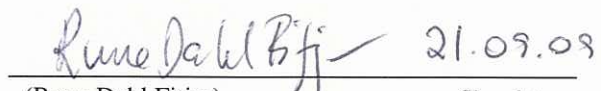
Rapport IRIS – 2009/199

Prosjektnummer: 7252172
Prosjektets tittel: Fra norsk oljehovedstad til europeisk kulturhovedstad: Stavanger 2008 i forskningsmessig lys
Oppdragsgiver(e): Stavanger2008 IKS
ISBN: 978-82-490-0649-6
Gradering: Åpen fra: 23.9. 2009

Stavanger, 21.9.2009

(Hilmar Rommetvedt) Sign.dato
Prosjektleder

(Rune Dahl Fitjar) Sign.dato
Kvalitetssikrer

(Gottfried Heinzerling) Sign.dato
Senterleder
Samfunns- og næringsutvikling

International Research Institute of Stavanger

www.iris.no

Forord

I begynnelsen av april 2006 innvilget styret i det interkommunale selskapet Stavanger2008 IKS en søknad fra Universitetet i Stavanger (UiS) og International Research Institute of Stavanger (IRIS) om bidrag til en forskningsmessig oppfølging og evaluering av Stavanger-regionen som europeisk kulturhovedstad i 2008.

Prosjektet består av det vi har kalt en hovedstudie og to spesialstudier. Hovedstudien er basert på to store spørreundersøkelser som ble gjennomført blant innbyggerne i Rogaland høsten 2007, før Stavanger 2008 lanserte sitt program for kulturhovedstaden, og vinteren/våren 2009 etter at kulturhovedstadsåret var avsluttet. Den ene spesialstudien undersøker pressedekningen av Stavanger 2008, mens den andre spesialstudien analyserer hva aktørene mener om kulturhovedstadsåret. Det er resultatene fra den sistnevnte studien som presenteres i denne rapporten.

Prosjektet gjennomføres av forskere ved IRIS og UiS. Følgende medarbeidere har deltatt i ulike deler av arbeidet: *Christin Berg*, *Nils Asle Bergsgard* (som leder studien av kunst- og kulturlivet), *Rune Dahl Fitjar*, *Kjersti Melberg*, *Svein Ingve Nødland*, *Hilmar Rommetvedt* (prosjektleder og leder av hovedstudien), *Gunnar Thesen* og *Anders Vassenden* fra IRIS, og *Erik Fossåskaret* (som gjennomfører studien av pressedekningen), *Knud Knudsen* og *Lennart Rosenlund* fra UiS.

En uavhengig referansegruppe har bidratt med gode råd i planleggingen av prosjektet. Den har bestått av: *Ellen Aslaksen* (forskningsleder i Norsk kulturråd), *Knut Helland* (professor ved Universitetet i Bergen), *Per Mangset* (professor ved Høgskolen i Telemark, til oktober 2007), *Dorte Skot-Hansen* (leder av Center for Kulturpolitiske Studier ved Danmarks Biblioteksskole) og *Torvald Øgaard* (professor ved Universitetet i Stavanger). I tillegg til disse har *Marit Boyesen* (dekan ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Stavanger) og *Rolf Norås* (tidligere strategidirektør i Stavanger2008, nå prosjektleder i Stavanger kommune med ansvar for evaluering og oppfølging av kulturhovedstadsåret) møtt som observatører i referansegruppen. Gruppen har hatt fire møter i henholdsvis februar, april og oktober 2007 og desember 2008.

I den opprinnelige søknaden fra UiS og IRIS var det lagt opp til en tredje spørreundersøkelse blant innbyggerne i regionen i 2010. Etter råd fra referansegruppen ble det imidlertid bestemt at denne skulle utgå for på den måten å få frigjort midler til å gjennomføre de nevnte spesialstudiene.

Jeg vil takke referansegruppen for en rekke gode råd og forslag i planleggingen av prosjektet, og medarbeiderne ved IRIS og UiS for innsatsen i så vel planleggingen som gjennomføringen av arbeidet. På vegne av IRIS og UiS vil jeg også takke Stavanger2008 IKS for finansieringen av prosjektet. Med dette har kulturhovedstaden også gitt et viktig bidrag til kulturforskningen i regionen.

Det faktum at det i hovedsak er studieobjektet som har finansiert studien, kan naturligvis gi grunnlag for spekulasjoner. Til dette er å si at Stavanger2008 på ingen måte har forsøkt å påvirke resultatene av vårt arbeid. Tvert imot har Stavanger2008, med Rolf Norås som kontaktperson, hele tiden understreket at det de ønsket fra IRIS/UiS sin side, var en uavhengig forskningsmessig oppfølging og vurdering av kulturhovedstaden.

Stavanger, 14. august 2009

Hilmar Rommetvedt, prosjektleder

Forfatternes forord

Denne rapporten beskriver spesialstudien knytta til kunst- og kulturlivets vurdering av Stavanger 2008. Kunst- og kulturlivet, fra de større til de mindre virksomhetene, og særskilt de som har vært en del av kulturhovedstadsprogrammet, har vært vårt empiriske nedslagsfelt. Vi vil takke alle prosjekteierne som velvillig stilte opp til intervju og svarte på vår web-undersøkelse. Vi vil også takke de deltakerne på workshoper/seminarer i regi av gjestekompaniene, som sa seg villig til å snakke med oss. Til slutt vil vi rette en takk til de informantene som ikke hadde hatt støtte fra Stavanger2008, for at de stilte opp til intervju.

Vi har hatt god dialog og samtaler med, samt fått viktig informasjon fra, selskapet Stavanger2008 IKS. Takk for velvillig og imøtekommende innstilling.

Underveis i prosjektet har vi hatt nytte av kollegaers innspill og bidrag, særlig fra Svein Ingve Nødland, Christin Berg og Kari Jøsendal. De analyser og konklusjoner som kommer fram i rapporten, er selvfølgelig ene og alene forfatternes ansvar.

Stavanger, 14. august 2009

Nils Asle Bergsgard

Anders Vassenden

Innhold

Sammendrag	7
1 INNLEDNING	11
1.1 Om kulturhovedstadsåret og Stavanger 2008 IKS	11
1.2 Om å få et prosjekt og program til å vare – problemstillinger og hypoteser	12
1.3 Teoretisk utdypning.....	16
1.4 Kort om metode.....	18
1.5 Rapportens oppbygning.....	21
2 BAKGRUNN.....	23
2.1 Kulturelle strategier og konseptet Europeisk kulturhovedstad	23
2.2 Megabegivenheter og kulturell fornying av byregioner.....	24
2.3 Prosjektene, stønadsbeløp og fordeling.....	25
3 TALLENES TALE – KULTURHOVEDSTADSÅRETS AVTRYKK.....	27
3.1 Web-basert undersøkelse til prosjekteierne i 2009	27
3.2 Kreative næringer i Rogaland	35
4 KULTURHOVEDSTADSÅRET – GJENNOMFØRING AV PROSJEKTET	39
5 KONTAKTEN MED OG OPPFØLGINGEN FRA STAVANGER2008- ORGANISASJONEN.....	43
5.1 Søknadsfasen og saksbehandlingen	43
5.2 Kontrakten.....	45
5.3 Prosjektoppfølgning, kommunikasjon og dialog	46
5.4 Markedsføring	48
5.5 Oppsummering	49
6 VIRKNINGER AV STAVANGER 2008?.....	51
6.1 Nye samarbeidsarenaer og møteplasser	51
6.2 Nye ressurser og finansieringskanaler?.....	54
6.3 Økt profesjonalitet?	56
6.4 Nye metoder og ideer – nyskapende produksjon?	58
6.5 Oppsummering	60

7	ET DELT KULTURFELT? – POSISJONER I FELTET OG ULIKE SYN PÅ STAVANGER 2008	61
8	AVSLUTNING – STOR STÅHEI FOR INGENTING?	67
9	REFERANSER.....	71

Sammendrag

Stavanger-regionen var en av Europas to kulturhovedsteder i 2008.

Med økonomisk støtte fra Stavanger2008 IKS har Universitetet i Stavanger (UiS) og International Research Institute of Stavanger (IRIS) gjennomført en forskningsmessig oppfølging og evaluering av Stavanger 2008. Dette er rapporten fra en spesialstudie under dette forskningsprosjektet. Spesialstudien analyserer hva aktørene i kunst- og kulturlivet mener om kulturhovedstadsåret. Empirisk spenner studien fra større til mindre kulturvirksomheter. Vi har hatt særskilt fokus på de som har vært en del av kulturhovedstadsprogrammet.

Vi har operert med følgende hovedproblemstilling:

Har Stavanger 2008 ført til nyskapinger og ettervirkninger? I så fall hvilke?

Hovedproblemstillingen er operasjonalisert i to delproblemstillinger, der vi har spurt: *Hvilke mekanismer ga ulike typer av virkninger? Og: Hvilke arenaer og møteplasser har vært viktige for utviklingsprosesser og læring?*

Vi har tatt utgangspunkt i litteraturen om kulturelle ”mega events”, som vi har oversatt til *megabegivenheter*, samt Pierre Bourdieus teoriapparat, der vi særskilt har vektlagt begrepet *sosial kapital*. Både kulturell, økonomisk og sosial kapital er ressurser som er i spill på dette feltet. Vi har for eksempel spurt om deltakelse i etablerte og nye nettverk medførte økt sosial kapital for enkelte aktører, mens noen ble stående igjen på utsiden, og om disse forholdene har reprodusert etablerte hierarkier i det kulturelle feltet i Stavanger, eller om de har blitt restrukturert og ommøblert. Vår tilnærming ser sosial kapital både som en tillitsressurs og en handlingskapasitet relatert til hvor eksklusive og dominerende nettverkene er.

Arbeidet er basert på en rekke ulike datakilder. Hovedtyngden av datatilfanget stammer fra 43 kvalitative intervjuer. Disse fordeler seg på følgende underutvalg: Vi har gjort 24 intervjuer med personer fra 23 prosjekter støttet av Stavanger 2008. For å belyse de residerende gjestekompaniene, har vi intervjuet deltakere på kurs og workshoper (9 intervjuer), de ansvarlige rådgiverne (2 intervjuer) i Stavanger2008-administrasjonen, samt deltatt på enkelte av arrangementene og gjennomgått dokumentasjon om gjestekompaniene. Videre har vi intervjuet 8 kulturprodusenter (frilansere, mindre virksomheter, og noen større kulturinstitusjoner) i Stavanger-regionen som hadde søkt om, men ikke fikk, støtte fra Stavanger2008-organisasjonen, men som likevel leverte en kulturproduksjon i løpet av 2008. Dernest har vi gjennomført en nettbasert spørreundersøkelse til alle kulturaktørene som hadde prosjekter som en del av Stavanger 2008 (ikke Stavanger2008-organisasjonens egne prosjekter). Syv av ti av de som mottok e-post, besvarte skjemaet. Dette utgjør 62 prosjekteiere/virksomheter. Vi har også trukket veksler på en annen IRIS-undersøkelse om kreative næringer i Rogaland, der en spørreundersøkelse ble besvart av over 800 virksomheter.

Kulturlivet gir en blandet vurdering av Stavanger 2008.

Vårt materiale (survey og intervjuer) viser at aktører som hadde støtte fra Stavanger 2008, jevnt over er svært positive til sitt eget prosjekt under Stavanger 2008-paraplyen, og mener at det var vellykket. Kulturlivets vurderinger av Stavanger 2008s ettervirkninger er mer varierte, til dels motstridende og ofte nokså ambivalente. På den ene siden mener mange prosjekteiere at regionens kunst- og kulturliv sett under ett ble styrket som følge av Stavanger 2008, hva gjelder nye samarbeidsarenaer, nye ressurser og finansieringskanaler, økt profesjonalitet og nye metoder og ideer. På den andre siden svarer mange også at Stavanger 2008 var en sjanse til å styrke kulturlivet som ikke ble benyttet. Dette kan se ut som motsetninger, men er nok mest et uttrykk for det som synes å være en utbredt oppfatning i kunst- og kultursektoren: "Stavanger 2008 førte til at kulturlivet ble styrket, men ikke så mye som det kunne og burde blitt".

Det er en tendens i materialet til at mindre virksomheter og frilansere har et mer kritisk syn på Stavanger2008-organisasjonen enn det store etablerte virksomheter har. Denne forskjellen kom for eksempel til syne når det gjaldt det å arbeide med prosjektet på egenhånd, uten at Stavanger2008-organisasjonen var mye involvert. Denne situasjonen ga opphav både til opplevelser av å være neglisjert og til opplevelser av autonomi og tillit. Små virksomheter og frilansere kunne føle seg neglisjert (en "måtte" arbeide alene), mens de store gjerne så på det å jobbe alene som en kilde til autonomi for prosjektet (en "fikk" arbeide alene). Det står likevel fast at flertallet av prosjekteierne vi intervjuet alt i alt er rimelig positive til kontakten med Stavanger2008-administrasjonen. En nokså unison kritikk gjelder imidlertid en mangelfull innsats på markedsføringssiden.

Vi har arbeidet ut fra fire scenarier om Stavanger 2008s betydning for det regionale kulturlivet. Det første har vi kalt "løft", som innebærer at regionens kulturliv har kommet opp på et høyere nivå, både kvalitativt og kvantitativt. Det neste scenariet er en "utmattning" av regionens kulturliv, både av kulturprodusenter, publikum og sponsorer. Et tredje scenario er "uberørther": Kulturhovedstaden påvirket ikke regionens kulturliv i det hele tatt. "Business as usual" oppsummerer erfaringene. Vårt fjerde scenario har vi kalt "ommøblering": Stavanger 2008 har bidratt til å løse opp stivnede strukturer i kulturlivet. Det har blitt etablert nye allianser mellom aktører, og disse har åpnet opp nye rom for kreativitet.

Disse scenariene har vi benyttet for å analysere både kulturhovedstadsårets virkning på regionens kulturliv som helhet og dets ulike nedslag i ulike deler av kulturlivet.

Materialet tyder på at større institusjoner jevnt over har tjent mest på Stavanger 2008. Det er de som gir den mest unisont positive vurderingen av både eget prosjekt og betydning for eget virke, og av betydningen av kulturhovedstadsåret i Stavanger for regionen og kulturlivet som helhet. Blant mindre institusjoner med stor støtte, er både vurderingene og erfaringene mer splittet: De har enten opplevd et "løft" eller en "utmattning" (men ingen er "uberørt"). Mindre institusjoner med liten støtte er mer uberørte av deltakelsen eller har opplevd et visst løft.

Utenom disse tre posisjonene blant de som har hatt støtte, har vi den store gruppen av kulturarbeidere og -virksomheter i regionen som ikke fikk støtte fra S2008. Sammenlignet med hvordan de tre posisjonene over vurderer Stavanger 2008, så gir også de uten støtte stort sett en positiv vurdering av egen kulturproduksjon i 2008. De er

mer usikre på hva som vil bli Stavanger 2008s betydning for *kulturfeltet* i framtiden: både ”uberørt” og ”løft” er til stede her, og mange mener at feltet er mer uberørt enn det burde vært. Når det gjelder Stavanger 2008s betydning for dem sjøl personlig, så har vi representert både posisjoner som ”tap”, ”uberørt” og ”løft”. Den siste er en indirekte konsekvens av kulturhovedstadsåret for disse: Enkelte fikk gjennomført prosjekter med annen finansiering, men prosjektet ble utviklet på grunn av utsikten til finansiering fra Stavanger 2008. ”Uberørt” er godt representert blant de som ikke fikk støtte, men også ”tap”: Noen mistet finansiering, oppdrag og/eller samarbeidspartnere i 2008. Også her har størrelse betydning, i den forstand at det blant de uten støtte er frilansere som i størst grad melder om ”tap”.

Når det gjelder de fire scenariene, så synes de to mest ”optimistiske” scenariene, ”ommøblering” og ”løft”, å ha sitt sentrum i det vi kaller kunst- og kulturlivets kjerneinstitusjoner (teater, symfoniorkestre, museer m.m.), sjøl om de også berører den delen av kulturlivet som kan omtales som den kreative frie kjernen (frie utøvende kunstnere, forfattere, artister) og kulturindustrien (musikkindustrien, film, fjernsyn). Våre analyser tyder på at det er kunst- og kulturlivets kjerneinstitusjoner som har tjent mest på kulturhovedstadsåret – blitt mer profesjonelle, generert nye ideer og metoder, samt fått økt sin sosiale kapital gjennom nye samarbeid. Deler av den kreative kjerne har også opplevd ”ommøblering” og ”løft”, men, ser det ut til, i mindre grad.

De to mer ”negative” scenariene, ”utmattning” og ”uberørthet” (”business as usual”) har ulike nedslag. Oppfatningen av å være mer eller mindre uberørt av Stavanger 2008 blir uttrykt av en del informanter i hele feltet, fra det frie kunstfeltet til kreative næringer i randsonen av ”kulturlivet”. Også undersøkelsen om kreative næringer i Rogaland understøtter at ”business as usual” er gjennomgangsmelodien for mange innen kultur og kreativ sektor på Nord-Jæren og i Rogaland for øvrig. Det er blant den ”kreative kjernen” i kulturlivet (enkeltkunstnere, frilansere, frie grupper) at ”utmattning” synes å ha sitt nedslagsfelt.. Dette er blant annet et resultat av at enkelte produsenter med begrensede ressurser har blitt ”utmattet” av å gjennomføre store prosjekter.

Hovedkonklusjonen er likevel at Stavanger 2008 har bidratt til nyskaping på kulturfeltet, både med nye ideer, nye metoder, ny organisering, og at det har blitt økt samarbeid og flere nettverk. ”Løft” er en mer gjennomgående fortelling enn ”utmattning”. Det har også skjedd en viss ”ommøblering” av kulturfeltet, med nye nettverk, økt sosial kapital og en økt bevissthet om kultur fra politisk hold og i næringslivet.

Vår analyse viser at det på kort sikt har utkrystallisert seg noen skillelinjer mellom de som er utenfor og de som er innenfor, og innen den sistnevnte gruppen mellom de som opplevde et løft og de som i større grad er uberørt eller utmattet av deltakelsen i kulturhovedstadsåret. Den første skillelinjen viser til at nedslaget av Stavanger 2008 kanskje har vært mer begrensa – og at mange kulturaktører er mer uberørte – enn en kunne ønske seg. Den andre skillelinjen korrelerer til dels med grad av institusjonalisering, dvs. at de større og/eller veletablerte virksomhetene i større grad har opplevd et løft enn de mindre virksomhetene/frilanserne. Det kan likevel tenkes at disse skillelinjene vil viskes ut på lengre sikt.

1 Innledning

I mai 2004 avgjorde Rådet for den Europeiske Union at Stavanger sammen med Liverpool skulle bli Europas kulturhovedsteder i 2008. De langsiktige virkningene har vært en viktig del av Stavanger 2008s programarbeid: ”I hele prosessen etterpå [initiativet til å søke om status som europeisk kulturhovedstad] har det vært enighet om at langtidsgevinstene er et svært viktig, ja kanskje det aller viktigste suksesskriteriet”, heter det på hjemmesiden til organisasjonen Stavanger 2008. Denne rapporten er en del av den forskningsbaserte evaluering av kulturhovedstadsåret og tar for seg hvordan kulturlivet i Stavanger-regionen vurderer kulturhovedstadsåret og ettervirkningen av dette.

1.1 Om kulturhovedstadsåret og Stavanger 2008 IKS

I 2001 vedtok bystyret i Stavanger at man ville søke om status som europeisk kulturhovedstad i 2008 og inngikk partnerskapsavtale med Sandnes kommune og Rogaland fylkeskommune. Status som kulturhovedstad er et nasjonalt anliggende, og i 2003 ga Stortinget klarsignal for søknad samt en garanti på inntil 100 mill kr. Tidlig i 2004 presenterte man søknaden for EUs fagjury, og i mai 2004 ble det avgjort av Rådet at Stavanger skulle være en av Europas to kulturhovedsteder i 2008.

1.1.1 Visjon og mål

Open Port er visjonen til kulturhovedstaden Stavanger 2008. Open Port kan ”forstås i sin engelske betydning – en åpen havn, og i sin norske betydning – en åpen port.” Videre uttrykkes det at visjonen Open Port skal gi ”alle og enhver muligheten til å bli med, fra de som aldri har sett på seg sjøl som særlig 'kreative', og til dem som lever med de mest avanserte kunstformer til daglig.”

Open Port viser til en åpenhet mot verden og visjonen handler om at Stavanger-regionen og menneskene der skal bli ”enda mer åpne og inkluderende i forhold til hverandre, kunst, ideer og muligheter”. Følgende målsettinger er stilt opp for Stavanger 2008:

- gi et varig bredt kulturelt løft, særlig for barn og ungdom,
- fremme kunstnerisk kvalitet, nyskaping og mangfold,
- bidra til å bygge varige kunstneriske og kulturelle nettverk,
- bidra til kulturell åpenhet og toleranse,
- bygge regional identitet og stolthet,
- bidra til næringsmessig utvikling og
- bidra til bygging av kulturell og fysisk infrastruktur.

Prosjektporteføljen har tre hovedkilder: 1) Prosjekter som var inkludert i EU-søknaden, 2) prosjekter fra en åpen utlysning i 2005¹ og 3) S2008s egne prosjekter og arrangementer (i kapittel 2.3 presenteres en oversikt over prosjektene).

I 2004 ble Stavanger 2008 IKS etablert som interkommunalt selskap for å forberede, gjennomføre og evaluere kulturhovedstadsåret (heretter omtalt som "S2008" i motsetning til "Stavanger 2008", som vi bruker for å betegne selve kulturhovedstadsåret). Eierne har vært Stavanger kommune (50 %), Sandnes kommune (25 %) og Rogaland fylkeskommune (25 %). I 2008 hadde S2008 30 ansatte.

Omsetningen for S2008 har vært over 320 millioner, der 14 millioner gjenstår i 2009, 132 millioner ble brukt i 2008, omkring 100 millioner i 2007, og de resterende ble brukt i årene før. De viktigste inntektspostene har vært tilskudd fra eierne (37 %), fra staten (32 %), fra EU (4 %) og andre inntekter (29 %), herunder sponsorinntekter. De dominerende driftskostnadene har vært lønn og personalkostnader (14 %), andre driftskostnader (11 %), herunder til sponsorvirksomhet og dokumentasjon/evaluering, markedsføring/kommunikasjon (18 %) og program- og prosjektkostnader (56 %).

1.2 Om å få et prosjekt og program til å vare – problemstillinger og hypoteser

Stavanger 2008 hadde som målsetting å fremme kunstnerisk kvalitet, nyskaping og mangfold, og bidra til å bygge varige kunstneriske og kulturelle nettverk.

For å realisere disse målsettingene er man avhengig av kulturlivets deltakelse og engasjement. I denne studien har vi sett på betydning og virkninger for det lokale kunst- og kulturliv. Med "kunst- og kulturliv" tenker vi her på kunst- og kulturinstitusjoner av ulike valør særskilt på Nord-Jæren, men også i resten av Rogaland: Fra faste kunstinstitusjoner, som for eksempel Rogaland Teater, Rogaland Kunstmuseum og Stavanger symfoniorkester, arrangører som Tou Scene og Folken, festivaler som MaiJazz og Kammermusikkfestivalen, kunst- og kulturfaglige utdanningsinstitusjoner, gallerier og museer, små produksjonsselskaper, til frie kunstnergruppene og frilansere. Dette er aktører som man må anta vil kunne videreføre de aktiviteter, impulser og kulturytringer som Stavanger 2008 ga opphav til. Frivillige organisasjoner og amatørkulturlivet er *ikke* en sentral del av studien.

Virkningene av et kulturhovedstadsår vil gjøre seg gjeldende i ulike tidsrom. I *søknads-, planleggings- og forberedelsesfasen* skapes forventninger, ideer utvikles, initiativ og prosjektforslag fremmes. Noen får gehør og støtte hos S2008, noen legges bort, og noen modifiseres kanskje og planlegges realisert på egen hånd (dvs. uavhengig av støtte fra S2008). *Under kulturhovedstadsåret* vil det meste av oppmerksomheten være festet på prosjekter og arrangementer, deres gjennomføring, oppslutning og hvor vellykket de

¹ I 2005 gikk S2008 aktivt ut med en åpen invitasjon til eksterne aktører om prosjektforslag (det såkalte "open call"). Det kom inn totalt ca. 700 søknader. 70 prosjekter ble innvilget støtte fra S2008.

vrurderes å være av publikum, kunst- og kulturlivet sjøl og av eksterne aktører. *Etter at kulturhovedstadsåret er til ende* vil kulturbyen Stavanger 2008 etterlate seg en *arv* i det lokale kunst- og kulturlivet som omfatter ulike dimensjoner, både av positiv og negativ valør. Grunnlaget for denne arven er lagt i de forutgående fasene, men hvordan ettervirkningene vil bli, vil også avhenge av hvordan kunst- og kulturaktørene ”forvalter” den. Arven vil kunne foredles eller devalueres gjennom måten enkeltaktørene forholder seg til de nevnte momentene på.

Vårt hovedspørsmål, som vi drøfter i denne rapporten, er:

1. *Har Stavanger 2008 ført til nyskapinger og ettervirkninger? I så fall hvilke?*

Stavanger 2008 vil ha betydning for kultur- og kunstorganisasjoner. Av særlig interesse er det å se om man kan identifisere nyskapinger i form av aktører, nettverk, organisasjonsformer og kunst- og kulturformer/-ytringer. Disse kulturelle og kunstneriske begivenhetene må også antas å legge igjen positive verdier av mer varig karakter.

Utfallsrommet for Stavanger 2008 er stort. Basert på teori og tidligere forskning (se kapittel 2), har vi utarbeidet og tatt utgangspunkt i fire scenarier som arbeidshypoteser om mulige utfall når det gjelder ettervirkninger av Stavanger 2008. De tre første omhandler virkningen av kulturhovedstadsåret i første rekke når det gjelder aktivitetsnivå, dvs. om det blir en økning, nedgang eller stillstand kvantitativt og kvalitativt, mens den siste omhandler mer kvalitative endringer i innrettingen på kulturlivet i Stavanger som følge av kulturhovedstadsåret. De fire scenariene vi skal undersøke relevansen av, er som følger:

a. *Løft*

I dette scenariet har aktiviteter og arrangementer knytta til kulturbyen gjennom forberedelse og gjennomføring primært gitt positive virkninger for Stavanger-regionen. Som følge av de erfaringer man har gjort, de kontakter man har knyttet og de ressursmessige koblingene (i brei forstand av kompetanse, økonomi, impulser/ideer) man har utviklet, har kunst- og kulturlivet kommet inn i et positivt utviklingsspor. Man har fått et kunst- og kulturliv som blir løftet opp av et større og mer engasjert regionalt publikum med økt interesse for feltet, og som også har knyttet internasjonale kontakter og skapt oppmerksomhet i det store utland.

b. *Utmatting*

I utmattingsscenarioet har de negative ettervirkningene av aktiviteter og arrangementer knytta til kulturhovedstadsåret i etterkant vist seg å være større enn de positive. Enkelt sagt har aktørene tømt seg for krefter og engasjement. En av grunnene til dette er at innsatsen i kulturhovedstadsåret ble så krevende at man i etterkant måtte nedskalere innsatsen. Dels har utvelgelsen av aktører og aktiviteter som direkte eller indirekte ble trukket inn mot kulturhovedstadsåret, vært selektiv, slik at noen aktører falt utenom det gode selskap og opplevde at man mistet engasjement, kompetanse, kontakter og ressurser til andre kunst- og kulturaktører. I det regionale sponsormarkedet har man dessuten rettet blikket mot andre felter enn kulturfeltet etter 2008.

c. *Uberørthet*

Stavanger 2008 er og blir en hendelse av forbigående karakter. I uberørt-scenariet viste det seg at de ulike kunst- og kulturorganisasjonene når alt var unnagjort, håndterte dette som ethvert annet arrangement uten i særlig grad å lære av de ideer, løsninger og utviklingskonsepter som ble benyttet under kulturhovedstadsåret. Man har heller ikke i særlig grad etablert varige, nye kontakter og koblingsmuligheter som plattform for utvikling av den kunstneriske og kulturelle virksomheten. "Business as usual" har blitt hovedmønsteret etter at Stavanger 2008 er historie.

d. *Ommøblering*

Aktivitetsnivået er kun én side ved ettervirkningen av S2008. Like viktig, ja, antagelig viktigere, er at det ble skapt kvalitativt sett mer nyskapende kulturproduksjoner og kunstverk som følge av kulturhovedstadsåret. Kulturhovedstadsåret har i så måte bidratt til å løse opp og restrukturere stivnede strukturer i det stavangerske kulturliv. Det har blitt etablert nye allianser mellom aktører som har åpnet nye rom for kreativitet. Det har således skjedd en ommøblering av kulturlivet i Stavanger.

Hovedproblemstillingen kan operasjonaliseres i to underproblemstillinger, der den første er:

1-1 *Hvilke mekanismer ga ulike typer av virkinger?*

En må kunne anta at utviklingen i det lokale kunst- og kulturlivet følger ulike spor alt etter hvilke aktører som er involvert, hvordan de involveres og hva de sjøl gjør for å koble seg opp mot andre aktører i utviklingen av sin virksomhet. Disse mekanismene kan deles opp i virkningskanaler (hvem og hvorfor) og virkningstyper (hvordan).

a. *Virkningskanaler – hvem og hvorfor?*

S2008 sine utvelgelses- og verdsettingsprinsipper innebærer prioriteringer som kan antas å få både *direkte* og *indirekte* virkninger. De direkte virkningene handler om kontakten S2008 har med de lokale kunst- og kulturvirksomhetene, særskilt de som har fått støtte, men også andre. De indirekte virkningene er knyttet til kulturhovedstadens innvirkning på andre aktører av betydning for feltet, slik som finansieringskilder og nasjonale kunst- og kulturorganisasjoner, og hvordan disse samarbeider med de lokale kunst- og kulturvirksomhetene.

Videre kommer at selve begivenheten, et kulturhovedstadsår, og måten denne profileres og gjennomføres på, har betydning for hva som skjer i kunst- og kulturlivet, for så vidt uavhengig av selskapet S2008. Dvs. at det kan oppstå en form for *induserte* virkninger (katalysatoreffekter). Det handler for det første om at kunst og kultur blir styrket som tema i regioninterne miljøer og sammenhenger, for eksempel ved at det blir lettere å rekruttere ungdom til kunstnerisk og kulturelt virke.

For det andre handler det om at eksterne kunst- og kulturmiljøer og interessenter fatter interesse for sider ved "kulturbyen" Stavanger.

b. Virkningstyper – hvordan?

Stavanger 2008 må antas å kunne påvirke kunst- og kulturlivet på en rekke måter. Aktørene sjøl ønsker at kompetansen og kvaliteten på det man gjør styrkes. I dette ligger også gjerne at en kan utvikle nye ideer og finne på nye kunstneriske og organisatoriske grep. Kompetanseutvikling og erfaringsutveksling kan slik sett også knyttes til profesjonalitet i gjennomføring av aktiviteter og arrangementer.

Gjennom planlegging og gjennomføring av aktiviteter og arrangementer for Stavanger 2008 og ved eventuelle andre treffpunkter, har man kunnet knytte kontakter til ulike personer, kulturmiljøer og institusjoner/organisasjoner (offentlige og private) som støtter opp om kunst- og kulturlivet. En slik eventuell utvikling av organisasjonens nettverk må antas å være viktige ressurser å bygge videre på (se nedenfor).

Organisasjonenes økonomi og finansiering er i dette selvsagt viktige faktorer som både kan styrkes og svekkes gjennom løft knytta til arrangementer og aktiviteter under kulturhovedstadsåret. Effekter på forventet framtidig etterspørsel og inntektsmuligheter knytta til offentlig støtte, sponsorer eller publikumsoppslutning er antagelig minst like viktig.

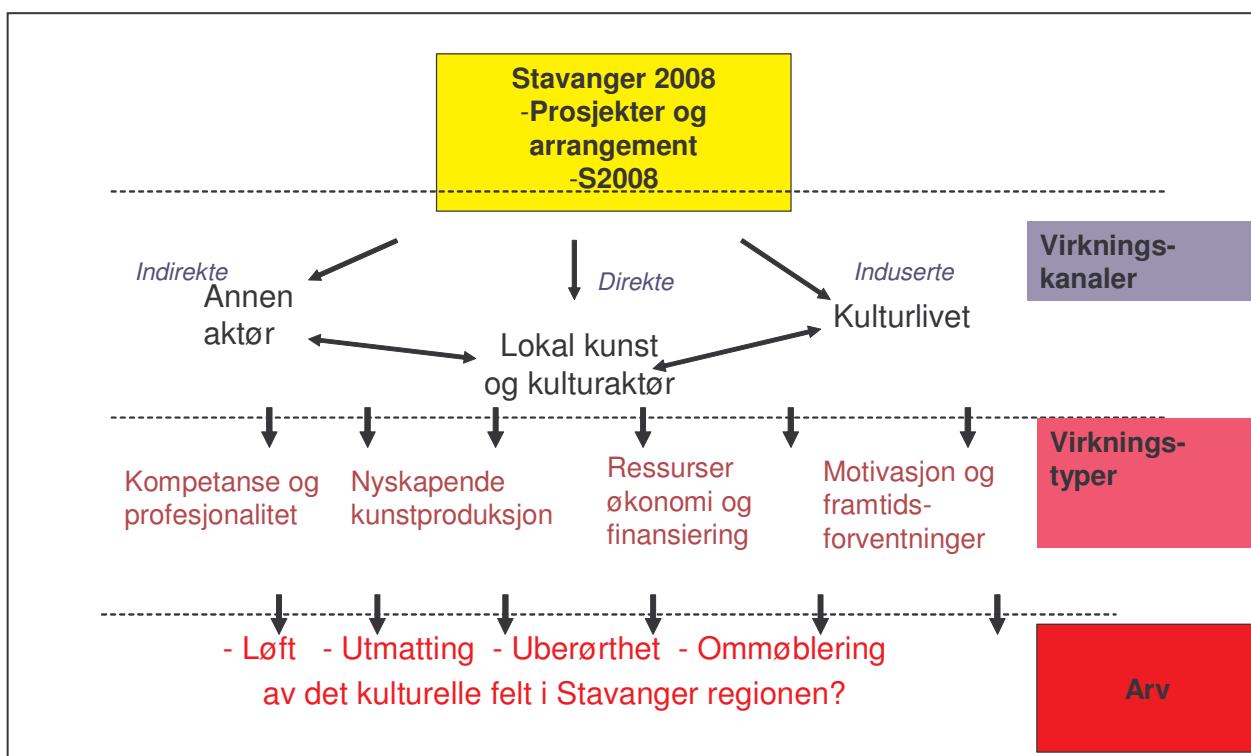
Endelig, og kanskje aller viktigst, er den mulige entusiasme og engasjement som ligger igjen hos kunst- og kulturorganisasjonen, eller motsatt mulige opplevelser av motgang og mismot.

1-2 Hvilke arenaer og møteplasser har vært viktige for utviklingsprosesser og læring – hvor?

I utgangspunktet er de langsiktige virkningene i det lokale kunst- og kulturlivet særskilt avhengig av hvordan de ulike aktørene sjøl håndterer utfordringene i tilknytning til kulturhovedstadsåret. Hva prosesser i egen organisasjon betyr for utvikling og fornyelse sett i forhold til kulturhovedstadsarrangement og annen støtte fra omgivelsene, er et komplekst spørsmål. Det handler dypst sett om samspill mellom ytre og indre forhold som kilde til og/eller hindring for læring og innovasjon. Både maktforhold og aktørnettverk på den ene side, og ressurstilgang og -mobilisering på den annen har betydning.

Det er følgelig viktig å spørre om det som følge av kulturhovedstadsåret er etablert organisasjonsnettverk og andre koblinger mellom ulike aktører av relativt varig karakter. Hvilke nettverk har blitt etablert som følge av Stavanger 2008 og aktuelle prosjekter, og hvilke aktører inngår: andre kulturvirksomheter, løsere organiserte kulturtiltak, frivillige organisasjoner, næringsliv, andre?

Følgende analysemodell illustrerer hvordan en kulturell megabegivenhet som Stavanger 2008 kan tenkes å ha en varig effekt på kulturlivet i regionen.

Figur 1: Analysemodell: Mekanismer med betydning for ettervirkningen av Stavanger 2008

1.3 Teoretisk utdypning

Innvirker kulturelle megabegivenheter på lokalt kulturliv på lang sikt? I så fall på hvilken måte? Hva er de varige effektene, og hvordan blir de sikret? Samspillet mellom kjennetegn ved begivenheten – struktur og innhold – på den ene siden, og strukturen i det lokale kulturelle feltet på den andre siden, er sentralt her. Flere studier, der utfallet i stor grad struktureres av følgende akser eller dimensjoner ved kulturbegivenhetene, drøfter denne tematikken (Bianchini 1993; Garcia 2004, 2005; Deffner og Labriandidis 2005). Dette gjelder relasjonen mellom

- kortvarige (i det aktuelle året) og langvarige effekter,
- flaggskip og mer lokalt baserte prosjekter,
- det å tiltrekke seg media/besøkende og begivenheten som en drivkraft for lokal representasjon og engasjement, og
- det å se kultur i lys av økonomisk utvikling og den ”alternative” (ikke-kommersialiserbare) kulturen i byen.

Den eksterne–interne dimensjonen i programmeringen av store begivenheter innvirker på involvering, medbestemmelse og engasjement blant lokale kunst- og kulturprodusenter. Tidshorizonten er viktig her: Er oppmerksomheten retta kun mot det angjeldende år, eller har man også årene framover i tankene? I tillegg vil dimensjoner i det lokale kulturfeltet mellom veletablerte institusjoner og frilansere/frie grupper, og mellom klassiske og avantgarde kunstformer kunne spille en avgjørende rolle (Bjørkås 1999 og 2001; Mangset 2004). Økt samarbeid og nettverksarbeid mellom lokale aktører på kulturfeltet og mellom lokale og internasjonale aktører, framtrer som nøkkelfaktorer for å overkomme disse potensielle motsetningene. Hvordan kan disse prosessene forstås teoretisk?

I en studie av tre større kulturelle begivenheter peker Garcia (2004: 114) på at alle disse "[...] emphasised the most spectacular side of their art programme, often at the expenses of more innovative and locally represented work". Det å vektlegge det spektakulære, kjempe om medieoppmerksomhet og ha som mål å tiltrekke seg mange turister kan resultere i en overfladisk forandring av de lokale kulturelle livet uten radikale endringer og omtrent uten varig effekt. Ved første øyekast virker det som Stavanger 2008 har tatt inn over seg disse problematiske sidene og vektlagt samarbeid mellom lokale og internasjonale aktører,² samtidig som man i liten grad har inkludert internasjonale kjendisartister som flaggskip i programmet.

Men hva er de reelle effektene for kulturlivet i regionen? Hvem som er involvert og på hvilke arenaer, kan analyseres med utgangspunkt i å se kulturlivet i regionen som et sosialt felt, slik det er utlagt av Bourdieu (1984, 1993). Både kulturell, økonomisk og sosial kapital er ressurser som er i spill på dette feltet. Man kan spørre seg om en del kunst- og kulturvirksomheter som tilhører den legitime kulturen, så seg sjøl eller ble ansett som naturlige aktører i Stavanger 2008, mens andre ikke ble det. Dessuten, har deltakelsen i etablerte og nye nettverk medført økt sosial kapital for enkelte aktører, mens andre ble stående igjen på utsiden? Og har disse forholdene reproduisert de etablerte strukturene mellom de dominerende og dominerte på det kulturelle feltet i Stavanger, eller har dette blitt restrukturert og ommøblert?

Særlig sosial kapital er et begrep som fanger inn viktige aspekter ved de prosessene som studeres her. Begrepet er imidlertid løst definert, og det er blitt debattert langs flere dimensjoner. Betydningen av makt, relasjonen mellom tillit og ressurser som gir innflytelse, og den sosiale kapitalens tyngde, fra de sterke til de svake bånd, eller fra de aspektene ved den sosiale kapitalen som handler om "bonding" (integrasjon innen nettverk) til de som dreier seg om "bridging" (forbindelser mellom nettverk), har vært framhevet. Når en vektlegger framveksten av kreative nettverk av kulturentreprenører, for å parafrasere Florida (2002, 2008), som en avgjørende basis for nye initiativer og nyskaping, eller samarbeidet mellom offentlige og private som viktig for den dynamiske konkurransekraften for en by eller region (Jessop 1997), er det de brobyggende sidene

² Et eksempel på dette er de fire residerende gjestekompaniene som Stavanger2008 engasjerte. Dette var internasjonalt kjente kompanier som skulle oppholde seg i Stavanger over en viss tid og involvere deler av det lokale kulturlivet.

ved de relativt svake båndene ("bridging") som vektlegges. En slik tilnærming sammenfaller til dels med Putnams (2000) vektlegging av tillit som vokser fram via deltakelse i ulike nettverk med ulik tetthet. Bourdieu (1986), på den andre siden, vektlegger i sterkere grad makt knytta til dominerende nettverk og den kapasiteten disse nettverkene har for å forøke en aktørs kulturelle og økonomiske kapital ("bonding"). Vår tilnærming, som nok hviler mest på Bourdieu, ser sosial kapital som en ressurs som både fremmer tillit og som fremmer handlingskapasitet hos de inkluderte aktørene. Dette er relatert til hvor eksklusive og dominerende nettverkene er.

1.4 Kort om metode

For å besvare problemstillingene har vi gjennomført et opplegg der vi har kombinert kvalitative og kvantitative metoder. Hovedvekten har vært lagt på å samle inn informasjon fra de som har vært involvert i kulturhovedstadsåret.³

1.4.1 Kvalitative intervjuer

Hovedtyngden av det empiriske datatilfanget stammer fra 43 kvalitative intervjuer. Disse fordeler seg på følgende underutvalg: Vi har utført 24 intervjuer fra prosjekter som har hatt støtte fra S2008 (23 prosjekter, 27 informanter). Disse ble valgt ut slik at vi fikk en spredning med hensyn til kulturuttrykk (billedkunst, musikk, litteratur osv.), geografi, støttebeløp og aktørens størrelse. Med utgangspunkt i prosjektets problemstillinger har de større aktørene/prosjektene blitt prioritert. Konkret har vi intervjuet representanter for seks visuelle prosjekter, seks musikkprosjekter, tre sceniske prosjekter, to litteraturprosjekt, to museumsprosjekter og fem prosjekter som må kategoriseres som "diverse". 20 av prosjekteierne hadde tilhold på Nord-Jæren og tre i resten av Rogaland. Tilskuddene fra S2008 har vært fra 50 000 kr. og oppover, og i snitt har de utvalgte prosjekteierne fått 1,85 mill kr. i støtte fra S2008, med en median på 1 million kr. Sett i relasjon til totalfordelingen (jf. nedenfor), viser dette at vi har, som intendert, en skjevhet i utvalget der noen flere av de større prosjektene er inkludert. Denne skjevheten understrekes også når vi ser på størrelsen på virksomhetene vi har intervjuet. Syv kan kategoriseres som "store" virksomheter, syv som "mellomstore", og ni som "mindre". I tillegg har vi inkludert informanter fra alle de tre prosjektkategoriene, dvs. de som var med i den opprinnelige EU-søknaden, de som kom inn som en del av den åpne utlysningen, og S2008s egne/egeninitierte prosjekter. De to residerende gjestekompaniene vi har fokusert på (se nedenfor), inngår i den sistnevnte kategorien. Intervjuene dekket en rekke tema, fra selve prosjektgjennomføringen og kontakten med S2008, til resultatene av prosjektene i form av nye samarbeidsrelasjoner, nyskapende kunstproduksjon og lignende. Intervjuene varierte i lengde fra en halv til to timer, de fleste varte rundt en time. Flertallet av intervjuene ble gjennomført vinteren 2009, men noen ble også gjennomført senhøstes 2008.

³ Intervjuguide samt spørreskjema til web-undersøkelse kan lastes ned fra <http://www.iris.no/S2008>

En viktig del av Stavanger 2008 var de fire gjestekompaniene som residerte i Stavanger en viss tid under kulturhovedstadsåret. Ved siden av forestillingene har disse kompaniene også arrangert ulike kurs og workshoper som har involvert det lokale kulturlivet. Vi har gått dypere inn i to av disse gjestekompaniene. Vi har hatt ni korte intervjuer med deltakere på kurs og workshoper, intervjuet de ansvarlige rådgiverne i S2008 (to stykker), deltatt på enkelte av arrangementene og gjennomgått forskjellige typer dokumentasjon om gjestekompaniene.

I tillegg har vi intervjuet åtte kulturprodusenter (frilansere, mindre virksomheter, noen større kulturinstitusjoner) i Stavanger-regionen som hadde søkt om, men ikke fikk, støtte fra S2008, men som likevel leverte en kulturproduksjon i løpet av 2008.

1.4.2 Nettbasert survey blant prosjekteierne

Våren 2009 gjennomførte vi en enkel nettbasert spørreskjemaundersøkelse til alle kulturaktørene som hadde prosjekter som en del av Stavanger 2008 (ikke inkludert S2008 sjøl). Omkring syv av ti av de som mottok e-posten, besvarte skjemaet (62 prosjekteiere/virksomheter). Utvalget omfatter ulike typer virksomheter, fra faste kunstinstitusjoner, via frie grupper/frilansere, produksjonsselskap, arrangører og formidlingsinstitusjoner til frivillige organisasjoner og offentlige enheter/museer og lignende. Disse dekker ulike kulturelle uttrykk, fra litteratur, musikk, scene og visuell kunst til kombinasjon av flere kunstneriske uttrykk og vitenskap/undervisning. 28 prosent av de som svarte, er det vi kan kalle mikroorganisasjoner (ett årsverk eller mindre), 26 prosent mindre organisasjoner (fra 2-4 ansatte/årsverk), 20 prosent mellomstore virksomheter (5-15 ansatte/årsverk) og 26 prosent store virksomheter (over 15 ansatte/årsverk).

I tabellene nedenfor har vi sammenliknet vårt utvalg med opplysninger fra S2008 når det gjelder samla inntekter i prosjektet og den andelen støtten fra S2008 utgjorde av disse. Vi har ikke inkludert prosjektene der S2008 sjøl var prosjekteier i tabellene. Dessuten var det 30 prosjekter som S2008 ikke hadde samla inntektstall for. Herunder er 10 prosjekter som er inkludert i porteføljen, men som ikke er oppført med tilskudd fra S2008. Det er grunn til å anta at disse til dels er mindre prosjekter, og at dette således forklarer forskjellen i prosjektstørrelse mellom S2008s tall og vårt utvalg. Andelen av virksomheter i web-surveyen som oppgir en støtteandel over 50 prosent, er også høyere enn i tallene fra S2008, noe som nok også til dels kan relateres til at det er færre av de mindre prosjektene i S2008-tallene enn i web-undersøkelsen.

Tabell 1: *Samla inntekter i prosjektet. Prosent*

I tusen kr	Fra S2008	Web-utvalg
under 100	5	20
101-500	34	29
501-2 000	30	29
Over 2 000	31	22

Tabell 2: *Andelen som støtten fra S2008 utgjorde av de samla inntektene i prosjektet.*
Prosent

Prosent	Fra S2008	Web-utvalg
opp til 25	23	20
25-50	38	29
51-75	18	28
76-100	18	22

1.4.3 Andre datakilder

Utenom de nevnte datainnsamlingene, som vi har gjort som en del av dette prosjektet, har vi i tillegg vi trukket veksler på en annen undersøkelse som IRIS har gjennomført. Dette var en survey rettet mot *kreative næringer i Rogaland*, som ble gjennomført høsten 2008. Mer enn 3800 virksomheter inngikk i populasjonen, mens nettoutvalget var omkring 2900 og svarandelen 22 % (Jøsendal m.fl. 2009). Den lave svarandelen til tross, så finner ikke forfatterne noen klare skjjevheter når det gjelder geografi og virksomhetskategori mellom de som har svart og populasjonen. Med forbehold om at studien ble gjennomført i 2008, vil vi følgelig referere til undersøkelsen for forsøksvis å kunne si noe om kulturhovedstadsårets betydning for hele den kulturelle og kreative sektor i regionen.

I tillegg har vi fått oversendt en del tallmateriale fra S2008, herunder projekteierundersøkelsen som Barometer gjennomførte på oppdrag fra S2008 i juni 2007, samt et utvalg av de evalueringsskjemaene S2008 utarbeidet i forbindelse med den åpne utlysningen som ble gjennomført i 2005. I tillegg har vi samlet inn dokumentasjon som årsmeldinger, rapporter om prosjektene og lignende fra virksomhetene.

1.4.4 Kort oppsummering om metode

Samlet sett har vi et bredt empirisk materiale for å drøfte våre problemstillinger om kulturlivets vurdering av kulturhovedstadsåret, særlig den delen som var involvert i Stavanger 2008. Spørreundersøkelser og intervjuer ble gjennomført i siste halvdel av 2008 og første halvdel av 2009. Tidsrammen avkrever noen refleksjoner. Når det gjelder spørsmålene om ettervirkningene av kulturhovedstadsåret, speiler våre resultater først og fremst *korttidseffektene*. For å studere eventuelle langtidseffekter må en ha et lengre tidspenn enn tilfellet er her. På den andre siden gir undersøkelsen et innblikk i hvordan kunst- og kulturaktørene vurderer mulige langtidsvirkninger, og disse aktørene er jo sentrale for å virkeliggjøre slike effekter. Et annet moment når det gjelder ettervirkningene er kontekstuelle forhold. For eksempel er det rimelig å anta at finanskrisen og den påfølgende økonomiske nedgangstiden i hvert fall på kort sikt vil ha innvirkning på mengden sponsorkroner til kulturlivet. Dette betyr at det er vanskelig å etablere entydig årsaksforbindelser mellom kulturhovedstadsåret og ettervirkningen for kulturinstitusjoner og andre kulturaktører.

På den andre siden er det klar metodisk styrke i at data er samlet inn på det tidspunkt de er samlet inn, da studien åpner for utforskning av virkningen av kulturhovedstadsåret, mens de utfolder seg, *in situ*. Dette er desto mer betydningsfullt all den tid vi studerer de ”myke sidene” av kulturhovedstadsåret. Så sjøl om data ikke tillater konklusjoner om langtidseffekter, så tillater de å studere inklusjons- og eksklusjonsmekanismene som kan opptre i og med et kulturhovedstadsår, nærmest mens de skjer. Slike mekanismer ville det vært vanskeligere å få grep om med data fra senere tidspunkt.

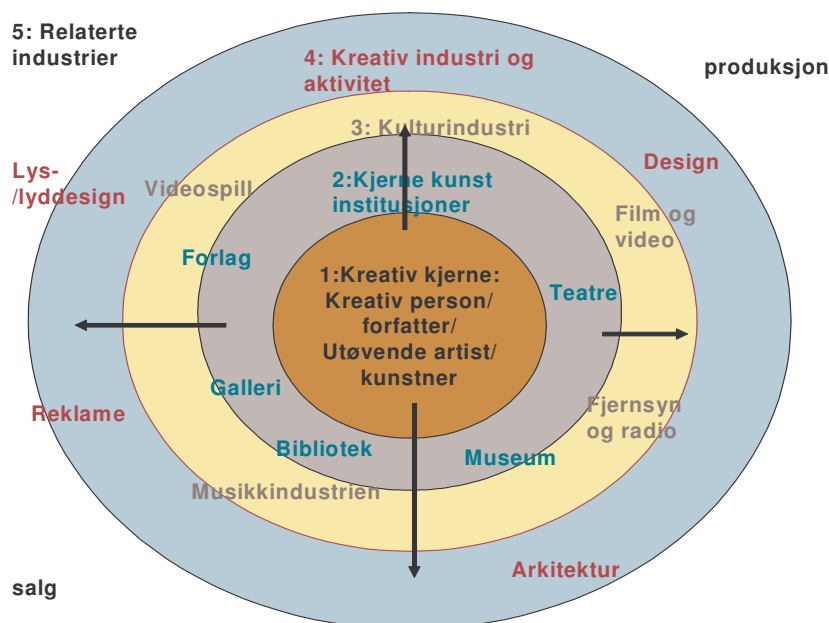
1.5 Rapportens oppbygning

Rapporten har følgende struktur. I kapittel 2 beskriver vi utgangspunktet for EU sitt europeiske kulturhovedstadsprogram og deretter bakgrunnen for Stavanger-regionen som kulturhovedstad. I kapittel 3 gjennomgår vi resultatene fra web-surveyen med prosjekteiere. I kapitlene 4, 5 og 6 presenteres og drøftes resultatene fra intervjuene vi har gjennomført, med vekt på gjennomføring av prosjektet (4), kontakten med Stavanger2008-organisasjonen (5) og virkninger av kulturhovedstadsåret (6). I kapittel 7 gir vi en analyse av ulike posisjoner i kulturfeltet etter Stavanger 2008, før vi i kapittel 8 gir en avsluttende drøfting av betydningen av kulturhovedstadsåret.

2 Bakgrunn

2.1 Kulturelle strategier og konseptet Europeisk kulturhovedstad

Serviceindustrien har en økende betydning for økonomien i vestlige land, både kvalitativt og kvantitativt (OECD, 2005). Den såkalte immaterielle produksjonen tar over for den materielle produksjonen, samtidig som kvalitative, ofte estetiske aspekter, blir viktigere i den mer tradisjonelle industriproduksjonen. Således får kultur en økende næringsmessig betydning (Hardt og Negri 2005; Florida 2002, 2008). Man kan bruke ulike betegnelser for å beskrive denne sektoren eller næringen, som kulturøkonomi, kreative næringer, opplevelsesøkonomi, og kulturell og kreativ sektor (St.meld. nr. 22, 2004–2005; EU 2006; Løyland m.fl. 2007; Jøsendal m.fl. 2004; Thorsby 2004). Begrepsbruken tar ofte utgangspunkt i forestillingen om at det finnes en kreativ kjerne basert på det kreative individet som kanaliserer sin kreative aktivitet via sentrale kunstinstusjoner, og at denne kjernen innvirker på den omkringliggende aktiviteten som ringer i vannet. Hva som omkranser kjernen varierer, men man inkluderer ofte mer ”industrielle” instusjonelle arenaer for kulturproduksjon/kulturindustri, mens man i de ytterste sirklene finner aktiviteten som er nærmest det kommersielle markedet, dvs. industriproduksjon og salg.

Figur 2: Kultur og kreativ sektor (Basert på en kombinasjon av modellene i Løyland et al. (2007: 11) og EU (2006:3)).

Stavanger 2008, og følgelig vår empiriske studie, har sitt hovednedslagsfelt i de indre sirkelene i figuren. Det er likevel en underliggende antagelse, som kommer til uttrykk i målsettingene for Stavanger 2008 (jf. ovenfor) og i vektleggingen av ettervirkningene av kulturhovedstadsåret (jf. nedenfor), om at aktiviteten skal spre seg utover til hele den kulturelle og kreative sektor.

2.2 Megabegivenheter og kulturell fornying av byregioner

Det har vært en økende vektlegging av den økonomiske rollen kultur kan spille i regional utvikling (EU 2006; Stortingsmelding nr. 22, 2004–2005 og nr. 7, 2008–2009). Store kulturbegivenheter blir ofte sett på som en katalysator for en slik utvikling. Litteraturen om store begivenheter peker blant annet på økonomiske fordeler, styrka kulturell identitet i regionen, styrking av regionens konkurransekraft og innvirkningen på regional utvikling og byfornyning som mulige effekter. Den mer ”myke” kulturdrevne fornyingen har ikke i samme grad blitt vektlagt som de ”harde” økonomiske og fysiske faktorene, ifølge Garcia: ”[a]ssessment of cultural impacts is seldom undertaken [...] in comparison with the hard evidence offered by established economic and physical evaluations” (2005: 841). Her er det med andre ord et gap i den eksisterende litteraturen, som vår studie bidrar til å fylle, med materiale fra kulturfeltets innside. Studien tar blant annet for seg i hvilken grad en slik hendelse som kulturhovedstadsåret har restrukturert og ommøblert det lokale kulturelle feltet, og i så fall hvilke ettervirkninger dette kan medføre for regionen.

Vektleggingen av kulturpolitikk i strategien for byfornyning i Europa siden 1980-tallet, kan relateres til økonomisk restrukturering på 70-tallet og de traumatiske sosiale konsekvensene denne medførte (Bianchini og Parkinson, 1993). Ulike byregioner omfavnet således kulturdreven byfornyning for å øke byens kosmopolitiske image som et senter for kreativitet og innovasjon. I tillegg har blikket vært rettet mot å utvide kulturøkonomien som sådan for å styrke den økonomiske veksten.

I 1985 lanserte EU sitt Europeiske kulturhovedstadsprogram. Siden den gang har 43 byer blitt tildelt statusen som Europeisk kulturhovedstad. Ifølge Palmer og Richards (2009: 5) er kulturhovedstadsprogrammet ”arguably one of the most successful EU *cultural programmes* [vår utheving], attracting increasing interest from policy makers, academics and the media every year”. Programmets suksess skyldes delvis høy grad av involvering fra EU-kommisjonen og de utvalgte byene, det økonomiske spleiselaget mellom lokale, regionale og nasjonale myndigheter og EU, og muligheten til å inkorporere en rekke ulike politiske mål under kulturhovedstadsembellet (Palmer og Richards 2009).

Innholdet i kulturhovedstedene har skiftet fra enkle festivalprogram til mer omfattende programmering, der mangefasetterte kulturelle, sosiale og økonomiske mål er innbakt (Palmer og Richards 2009). De siste årene kan det imidlertid se ut som det har vært en reduksjon i omfanget av programmet, en trend Stavanger faller inn i som en av de mindre kulturhovedstedene når det gjelder prosjekter, om enn med et driftsbudsjett på omtrent gjennomsnittet. Om vi bruker Palmer og Richards’ typologi (2009), kan vi si at Stavanger 2008 sitt program er rettet mot ”regional cultural development”. Ikke som en

klassisk fysisk byfornyning, siden Stavanger er en velstående by uten presserende behov for verken fysisk eller økonomisk omforming, men mer som en del av en politikk der kultur inngår som et sentralt område i den framtidige (og nødvendige) restruktureringen av økonomien – fra petroleumsøkonomi til kulturøkonomi (jf. Rommetvedt 2008).

I målsettingene for Stavanger 2008, som vi refererte innledningsvis, vektlegges nettopp det å videreutvikle industri og næringsliv og å bidra til en utvikling av en kulturell og fysisk infrastruktur i regionen. På side 10 i den andre delen av søknaden til EU står det: ”Kulturhovedstaden vil med programproduksjon, arrangementer og etablering av nye nettverk skape en økonomisk og kulturell infrastruktur som vil gi nye muligheter for vår region. Vi planlegger derfor ikke bare for 2008, men også for fremtiden.” Og sentralt her er å ”orientere regionen mot nye forretningsområder og kreative industrier”.

Denne måten å tenke politisk om kulturen har sin parallell i tidligere politikk i Stavanger. På 1970- og 1980-tallet, etter at Stavanger var blitt Norges oljehovedstad, ble kulturbudsjettene økt og byens kulturaktiviteter og -institusjoner styrket. Ett motiv her syntes å ha vært ønsket om å bedre byens ansikt utad – motvirke inntrykket utenfra av byen som ”nyrik” og ”rent materialistisk” (Rosenlund 2002: 161-164). Mange av de viktigste kultur- og kunstinstitusjonene i Stavanger ble enten etablert eller styrket gjennom de to første tiårene av oljehovedstadsæraen (ibid.).

Hva gjelder det stavangerske kulturfeltet før 2008, så finnes det ingen vitenskapelige studier eller oversikter av hva som var styrkeforholdet mellom ulike aktører. Men likevel, sjøl om mindre uavhengige grupper og produsenter var representert, så ser det ut til at de større institusjonene som Stavanger Symfoniorkester, Rogaland Teater og Rogaland Kunstmuseum, som alle representerer den ”legitime kulturen” (Bourdieu 1984), dominerte feltet.

2.3 Prosjektene, stønadsbeløp og fordeling

Drøyt 150 prosjekter er blitt gjennomført under Stavanger 2008-paraplyen, 33 før 2008 og 119 i 2008, og disse har hatt omkring 450 arrangementer i følge listen oversendt fra S2008.⁴ 70 prosjekter kom fra den åpne utlysningen i 2005, 16 var med fra søknaden til EU, S2008 initierte og arrangerte rundt 50, herav halvparten før 2008, og de resterende prosjektene ble utviklet i samarbeid mellom kulturinstitusjoner og S2008. Det ble brukt 158,5 millioner kroner på prosjekter i 2008 og 12,7 millioner kr. i årene før. Av de 160 millionene som ble brukt i 2008, gikk 43 millioner til prosjekter drevet av S2008 sjøl.

Snittstørrelsen på prosjektene i 2008 var på 3 millioner kr. Den gjennomsnittlige støtten fra S2008 var på 1,44 millioner kr. og medianen på 300 000 kr, noe som viser at det var

⁴ S2008 skriver i sin bok *Stavanger2008 – historien om et år* (2009) at de hadde mer enn 160 prosjekter og 1100 arrangementer i programmet. I listen over prosjekter bak i boka er antallet 152, tilsvarende det antall som var i excel-filen oversendt oss fra S2008, der det altså kom fram omkring 450 arrangementer. Om forskjellen her viser til en nedskalering av aktivitet eller manglende tilbakerapportering i etterkant fra de ulike arrangørene til S2008, vites ikke.

enkelte prosjekter som fikk en stor andel av midlene: De 10 største tilskuddene i 2008, utenom åpning og avslutning som kostet 33,5 millioner kr, utgjorde nesten 40 prosent av det totale tilskuddet. De fire residerende gjestekompaniene kostet til sammen ca 10 millioner kr.

Om vi bare ser på de eksterne prosjektene i 2008, hadde de som fikk støtte, et tilskudd på 1,16 millioner kr. i gjennomsnitt, mens størrelsen på prosjektene var på 3,1 millioner kr. I snitt utgjorde støtten fra S2008 snaut halvparten av de samla inntektene for prosjektene.

I neste kapittel skal vi se nærmere på hva de eksterne prosjekteierne mener om Stavanger 2008.

3 Tallenes tale – kulturhovedstadsårets avtrykk

I dette kapitlet presenterer vi hvordan prosjekteierne som hadde støtte fra S2008, vurderer prosjektet, samarbeid, kontakten med S2008 og virkningen av kulturhovedstadsåret generelt. Dataene her er hentet fra web-undersøkelsen som vi gjennomførte våren 2009. Til slutt i kapitlet skal vi forsøksvis si noe om virkningen av Stavanger 2008 utover prosjekteierne vurdering, og da med referanse til undersøkelsen om kreative næringer i Rogaland.

3.1 Web-basert undersøkelse til prosjekteierne i 2009

I denne delen presenterer vi hovedfunnene fra vår web-undersøkelse. Disse resultatene, samt respondentenes svar på de åpne spørsmålene, vil også dras med videre i den kvalitative drøftingen i de påfølgende kapitlene.

3.1.1 Vurdering av eget prosjekt

Virksomhetene som var en del av kulturhovedstadsåret, er svært fornøyde med eget prosjekt: Hele ni av ti mente det var vellykka. Ja, hele fire av ti av det var svært vellykka, mens ingen anga at det hadde vært mislykka. Og det er særlig de største virksomhetene som angir at prosjektet var svært vellykka. Blant de mindre virksomhetene er det litt mer variasjon, men gjennomgående er vurderingen positiv. Størrelsen på prosjektet (samla inntekter) og den andelen støtten fra S2008 utgjorde av disse, påvirker i liten grad vurderingen, sjøl om vi ser at det er en svak tendens til at mindre virksomheter med større prosjekter er litt mindre positive til eget prosjekt enn de andre virksomhetene. Det er likevel slik at både blant store og små virksomheter, som har hatt store og små prosjekter, med stor eller liten støtteandel fra S2008, så er vurderingen av prosjektet gjennomgående positiv.

Virksomhetene gir mange ulike grunner for sin positive vurdering, og disse kan knyttes til følgende hovedkategorier: prosjektet skapte engasjement, satte dype spor og var en ”engang i livet”-opplevelse; prosjektet hadde høy kunstnerisk kvalitet; prosjektet bidro til at en fikk etablert kontakter og nettverk; man nådde publikum/målgruppen/media med prosjektet; og at de målene man satte seg for produksjonen, ble innfridd. På spørsmålet om gjennomføringen av prosjektet under Stavanger 2008 alt i alt svarte til forventningene, oppga følgelig nesten 47 prosent i stor grad, 46 prosent i noen grad, og kun syv prosent i liten grad. Igjen er det likevel slik at eiere av mindre prosjekter har et litt mer splitta, om enn fortsatt positivt syn.

I det videre skal vi gå nærmere inn på ulike sider ved prosjektet og gjennomføringen.

3.1.2 Prosjektets mottakelse

Både publikumsoppmøtet og mediedekningen har vært framme i media som problematiske sider ved kulturhovedstadsåret. Prosjekteierne vurderer imidlertid

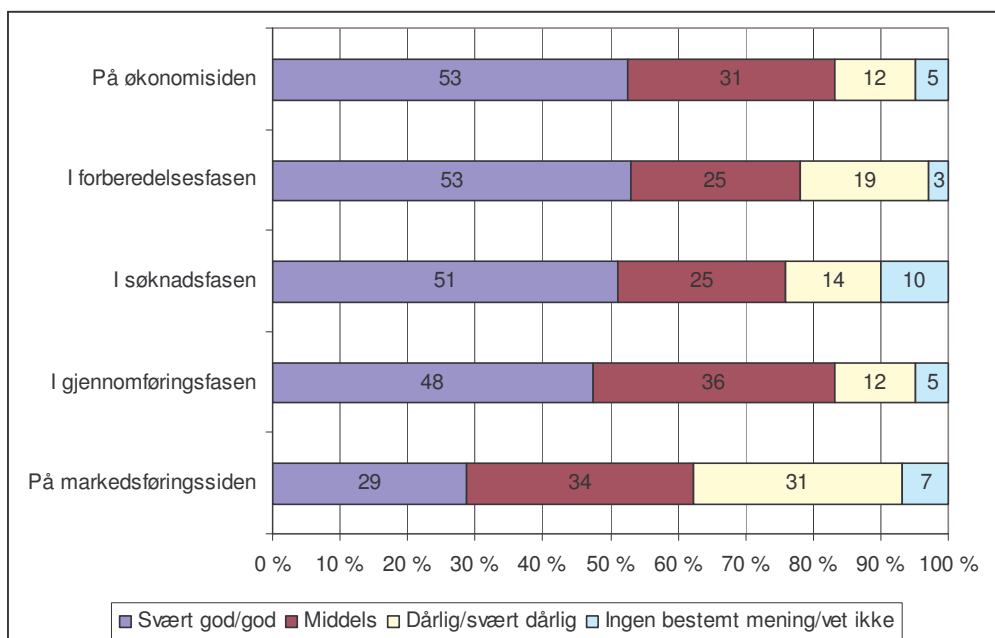
publikumsoppmøtet som bra: hele 2/3 mener det har vært bra eller svært bra, snaut 30 prosent både og, og kun 5 prosent at det har vært dårlig. Det er få klare mønstre knytta til kjennetegn ved virksomheten/prosjektet og vurderingen av publikumsoppmøte, men de store virksomhetene er mest delt i sitt syn, særlig de som har hatt mindre prosjekt.

Når det gjelder medias oppmerksomhet er virksomhetene fornøyde med den regionale dekningen (åtte av ti mener den har vært god eller svært god) og misfornøyde med den nasjonale dekningen (syv av ti mener den har vært dårlig). Også den internasjonale mediedekningen blir vurdert som dårlig blant de som har en mening om denne (åtte av ti mener den har vært dårlig eller svært dårlig). Igjen er det få klare mønstre mellom kjennetegn ved virksomheten/prosjektet og vurderingen de gir.

3.1.3 Kontakten med organisasjonen Stavanger2008 IKS (S2008)

Over halvparten av virksomhetene angir at kontakten generelt med S2008 har vært god eller svært god, nesten fire av ti at den har vært middels og snaut en av ti at den har vært dårlig. Det er ikke opplagt hvordan en skal tolke disse svarene. Det er for eksempel ikke slik at den andelen tilskuddet fra S2008 utgjorde av de samla inntektene i prosjekter, har noe å si for vurderingen av kontakten. Derimot er det slik at de største virksomhetene er mer fornøyd med kontakten med S2008 enn de andre mottakerne.

Man har dessuten kontakt med ulike nivåer i S2008-organisasjonen: den regelmessige kontakten har man med prosjektrådgiverne, mens man i enkelte andre tilfeller også vil ha kontakt med markedsføringssiden, økonomirådgivere og ledelsen av 2008. I tillegg har en ulik kontakt med organisasjonen i ulike faser av prosjektgjennomføringen. I figuren under ser vi vurderingen på ulike områder /i ulike faser av kontakten med S2008.

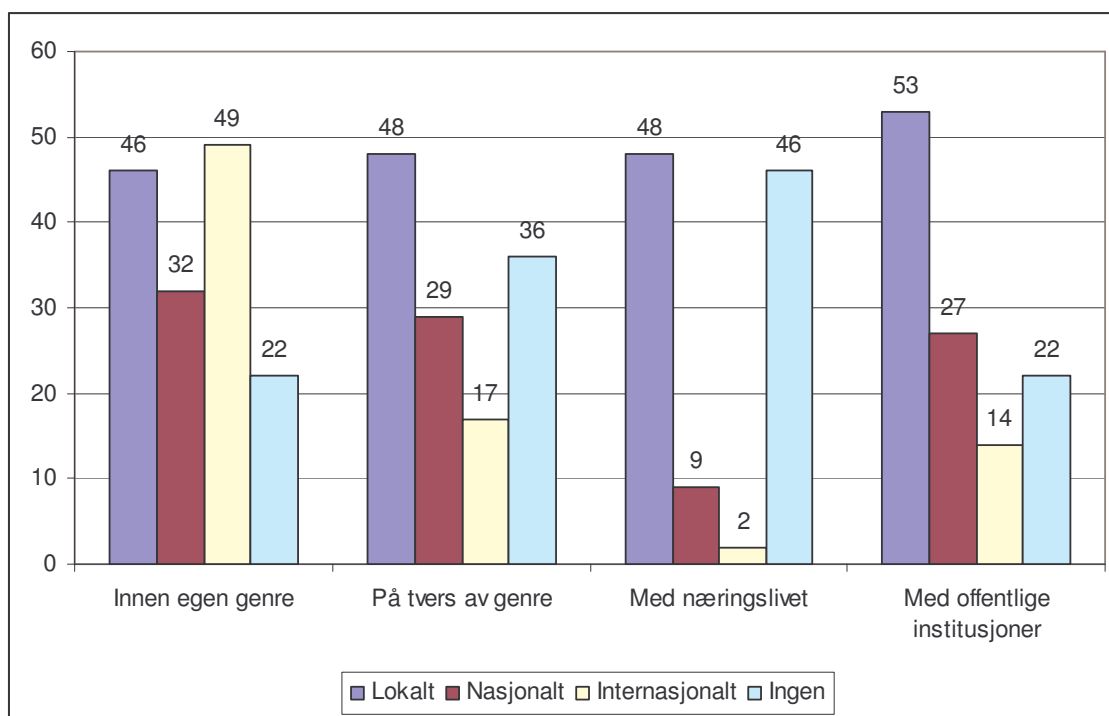
Figur 3: Prosjekteiernes vurdering av kontakten med S2008 på ulike områder/i ulike faser. Prosent (N=59)

Vi ser at den generelt positive vurderingen gjenspeiler seg på de ulike områdene, med unntak av markedsføringssiden, der det er like mange som mener at kontakten har vært dårlig som mener den har vært bra. På de andre områdene er det omkring halvparten som mener kontakten har vært god eller svært god. S2008 var imidlertid mer enn kun en oppdragsgiver som finansierte prosjekter under Stavanger 2008-paraplyen; organisasjonen var den som var ansvarlig for og skulle drive igjennom kulturhovedstadsåret. Således kunne en antatt at kontakten med S2008 ble vurdert enda bedre av prosjekteierne. Det er jo nesten halvparten av prosjekteierne som *ikke* synes kontakten med S2008 har vært god, men derimot middels eller dårlig. Dessuten, det å krysse av for at kontakten er ”middels” indikerer antagelig en rimelig lunken vurdering – den var grei nok, men ikke mer. Kanskje er det nettopp slik at rollen som gjennomføringsansvarlig for kulturhovedstadsåret, herunder med egne prosjekter og arrangementer, har tappet organisasjonen for ressurser til ekstern prosjektoppfølgning. I hvert fall peker en del av våre informanter på et slikt sprik i S2008s rolleutøvelse.

3.1.4 Nye samarbeidsrelasjoner

Drøyt åtte av ti virksomheter oppga at de involverte andre aktører i produksjonen. Disse var både andre kulturvirksomheter, offentlige institusjoner, frivillige organisasjoner, kristne organisasjoner og næringslivet. Noen hadde kun samarbeid med én annen aktør, andre hadde samarbeid med flere. Snaut en av ti oppgir at de har samarbeidet med noen av de fire residerende gjestekompaniene som var i Stavanger i 2008. All den tid de residerende gjestekompaniene var en satsing som i særlig grad skulle knytte kontakten mellom internasjonale velrenommerte kunstnere og det lokale kunst- og kulturliv, kan andelen synes noe lav. På den andre siden har gjestekompaniene i større grad jobbet mot amatørfeltet og mot offentlige utdanningsinstitusjoner, fra kulturskolene, via teaterskoler til universitetet.

I figuren nedenfor ser vi på hvilke typer virksomheter og i hvilket geografisk nedslagsfelt en etablerte nye nettverk/samarbeidsrelasjoner til, som følge av gjennomføringen av prosjektet.

Figur 4: Etablering av nye nettverk/nye samarbeidsrelasjoner som en følge av prosjektet som ble gjennomført som en del av Stavanger 2008. Prosent (N=59)

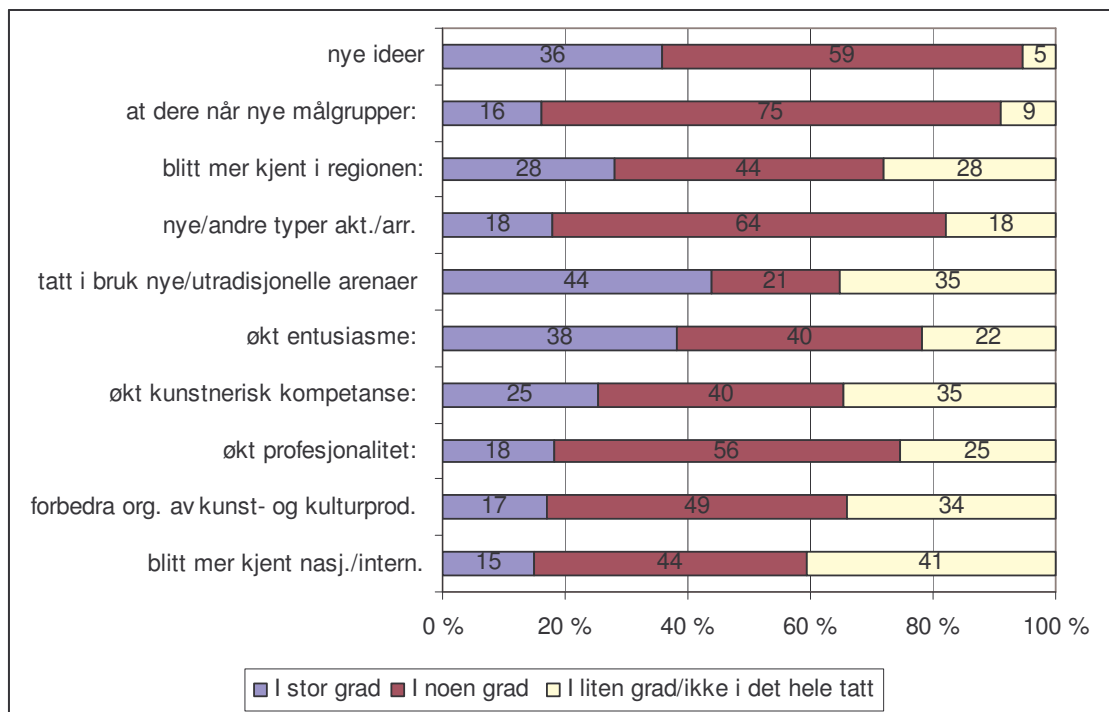
Det har i særlig grad blitt etablert nye nettverk innenfor egen genre og på tvers av genre, og til dels med det offentlige. Lokalt oppgir halvparten å ha etablert nye samarbeidsrelasjoner med næringslivet. Kun en av fem rapporterer at det *ikke* har blitt etablert noen nye relasjoner innen egen genre, og kun en av ti at det *ikke* har blitt etablert noen nye nettverk/samarbeid i det hele tatt som følge av prosjektgjennomføringen.

Naturlig nok er det lokalt at en har etablert flest relasjoner. Det er noen interessante forskjeller mellom nasjonalt og internasjonalt nivå. Noen flere rapporterer om relasjoner internasjonalt innen egen genre (faktisk flere enn lokalt, noe som er oppsiktsvekkende), og noen flere oppgir relasjoner til nasjonale aktører på tvers av genre og med offentlige institusjoner. Dette gjenspeiler et generelt inntrykk av Stavanger 2008s vektlegging og programmering, at man la mer vekt på det lokale og det internasjonale nivået enn på det nasjonale.

Omkring 2/3 av virksomhetene har krysset av for at det i noen eller i stor grad har blitt etablert nye samarbeidsarenaer for kulturlivet i regionen som følge av Stavanger 2008. De med store prosjekter rapporterer i noe større grad en slik effekt enn de med mindre prosjekter. Arenaene oppfattes, av de som angir at det i noen eller stor grad er blitt etablert slike, i all hovedsak som åpne. Disse virksomhetene er dessuten rimelig positive til effekten av disse nye arenaene: mer enn ni av ti angir at disse arenaene i noen eller stor grad har tilført ny kunnskap til virksomhetene og åtte av ti at arenaene innebærer nye kanaler for produksjon og promotering av kunst og kultur.

3.1.5 Virkninger og nyskaping som følge av prosjektet

I hvilken grad har kulturhovedstadsåret hatt spesifikke virkninger for de involverte virksomhetene, som i neste omgang kan relateres til framtidig nyskaping? I figuren under har vi listet opp respondentenes vurdering av ulike virkninger av Stavanger 2008.

Figur 5: Virkninger av prosjektet som ble gjennomført som en del av Stavanger 2008. Prosent (N=53-57)

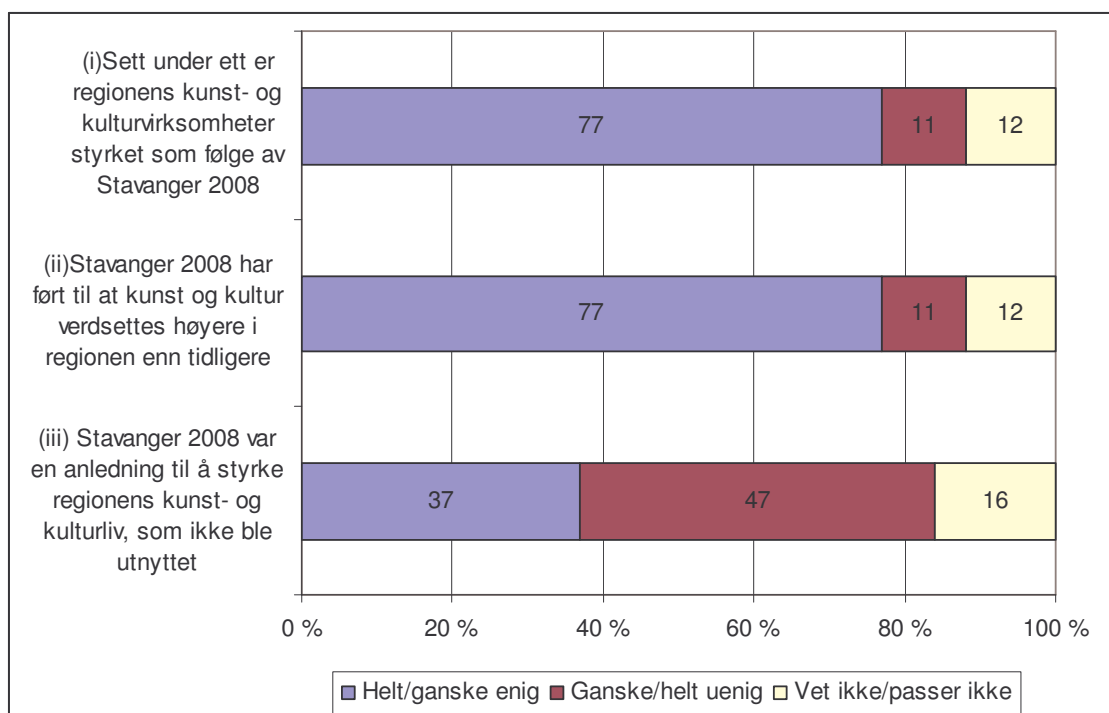
Vi ser at hele 95 prosent angir at de har fått nye ideer, og over 1/3 i stor grad, som følge av prosjektet. Man har også til en viss grad nådd nye målgrupper: ni av ti rapporterer at de i noen eller stor grad har oppnådd dette. Mange (åtte av ti) har også fått økt entusiasmen og til en viss grad gjennomført nye aktiviteter og arrangementer. Spriket mellom kjennskap i regionen og kjennskap nasjonalt/internasjonalt samsvarer til dels med vurderingen av kontaktmønstre og særskilt mediedekningen (jf. ovenfor).

Noe har skjedd som følge av prosjektet de gjennomførte i 2008, men for mange har virkningen ikke vært markant (langt de fleste har krysset av for "i noen grad"). Denne vurderingen gjenfinner vi i svarene på spørsmålet om Stavanger 2008 har bidratt til nyskaping for virksomhetenes kunst- og kulturproduksjon: hele åtte av ti angir at så er tilfelle, der to av ti rapporterer at det i stor grad har vært en slik effekt av kulturhovedstadsåret. Det er få klare mønstre når det gjelder kjennetegn ved virksomheten og prosjektet, og vurderingen av graden av nyskaping. Når vi ser disse momentene i sammenheng, er det likevel slik at mindre virksomheter med større prosjekter gir den mest sprikende vurderingen, med en litt høyere andel som har krysset av for i liten grad/ikke i det hele tatt.

Dessuten kan det nevnes at halvparten angir at deltakelsen i Stavanger 2008 i noen eller stor grad, direkte eller indirekte, har medført annen/mer finansiell støtte fra sponsorer, myndigheter eller liknende. Drøyt fire av ti sier imidlertid at dette i liten grad eller ikke i det hele tatt er tilfelle, så vurderingene her er splitta. De tekstlige kommentarene som respondenter fylte inn her, viser at en del mener at det å ha gjennomført et prosjekt som en del av Stavanger 2008, har synliggjort og gitt prestisje til virksomheten, noe som har resultert i flere oppdrag i etterkant. Når det gjelder det gjennomførte prosjektet, nevner også flere at en har fått utløst midler fra det offentlige. Når det gjelder sponsertilgangen er vurderingene mer sprikende; som vi skal se nedenfor, er det flere som trekker fram S2008s sponssreglement som en klar begrensning på muligheten til å skaffe andre inntekter.

3.1.6 Vurdering av ettervirkinger av Stavanger 2008

Hvordan vurderer prosjekteierne Stavanger 2008 som helhet? Vi ba virksomhetene ta stilling til hvor enige eller uenige de var i ni påstander om kulturhovedstadsåret. Nedenfor har vi delt framstillingen av disse i to, der den første figuren viser vurderingen av innvirkningen på kulturlivet generelt, og der den andre figuren går mer spesifikt inn i enkeltelementer av kulturhovedstadsåret.

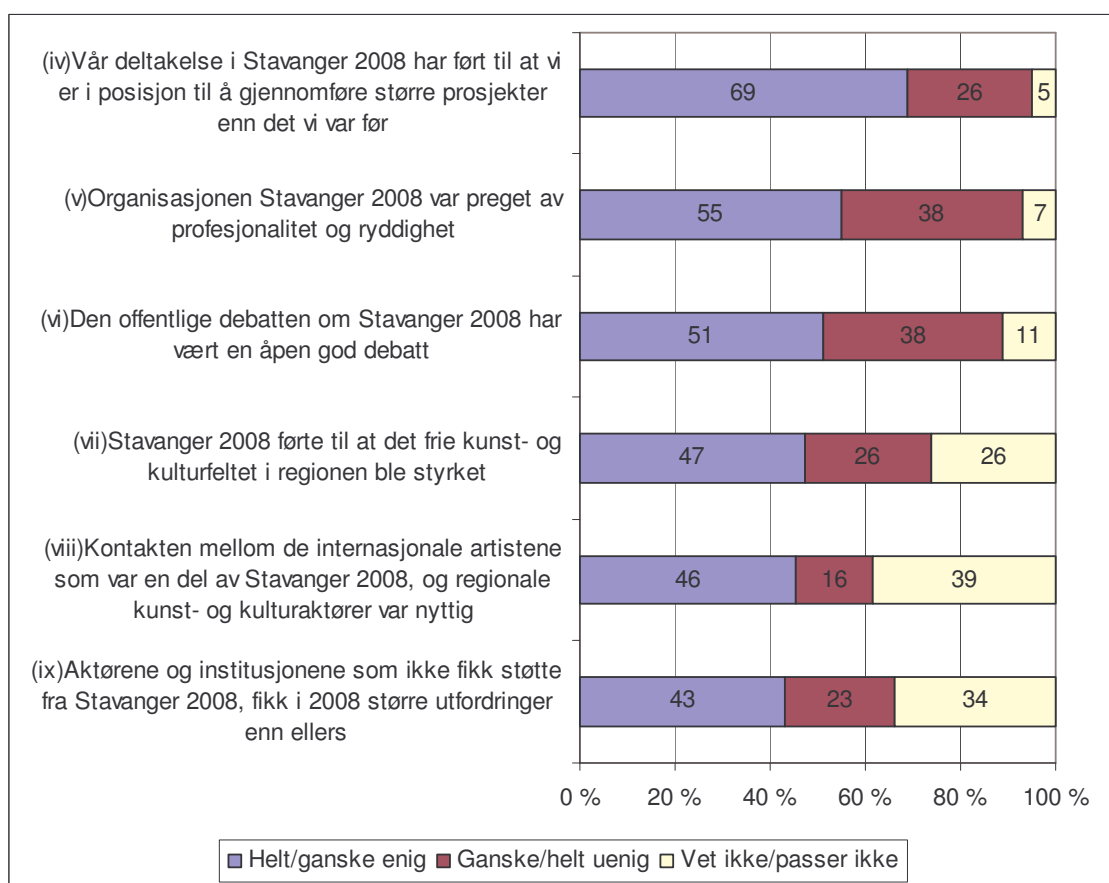

Figur 6: Vurdering av den generelle ettervirkningen av Stavanger 2008. Prosent (N=57)

Det er en klar overvekt av prosjekteierne som mener at Stavanger 2008 har (ii) medført at kunst og kultur verdsettes høyere i regionen enn tidligere og (i) sett under ett styrket regionens kunst- og kulturvirksomhet – åtte av ti er enig i disse påstandene. Det er interessant at de mest delte vurderingene finner vi knytta til påstanden om at Stavanger 2008 var (iii) en anledning til å styrke regionens kunst- og kulturliv som ikke ble

utnyttet: nesten like mange er enige som uenige i denne påstanden (37 mot 47 prosent). Vurderingen av (i) og (iii) synes i første omgang å motsi hverandre noe. Hovedforklaringen på forskjellen er nok imidlertid at ordlyden i påstandene er forskjellig, der (i) er en svakere påstand enn (iii). Gitt de drøye 170 millioner kr. som ble brukt på prosjekter (ca 320 millioner kr. totalt), så ville det vært overraskende om de ikke hadde bidratt til en viss styrking av kunst og kulturvirksomheter ”sett under ett”. Påstand (iii) handler derimot om hvordan det *burde* ha vært gitt den satsingen som en slik kulturell megabegivenhet som et europeisk kulturhovedstadsår er, og har en sterkere ordlyd (”en anledning... som ikke ble utnyttet”). Og her er prosjekteierne altså mer reserverte i sin vurdering. Dessuten vurderer de mindre og mellomstore virksomhetene i større grad at dette var en tapt mulighet enn de større. Et liknende mønster finner vi når det gjelder den generelle vurderingen av virkningen for kulturlivet: flere av de større virksomhetene var enige i påstand (i) enn de mindre. Økonomiske kjennetegn knytta til prosjektet som ble gjennomført, gir derimot ingen føringer for virksomhetenes vurdering.

Vurderingen av påstandene om mer spesifikke sider ved kulturhovedstadsåret kan utdype de mer generelle vurderingene ovenfor.

Figur 7: Vurdering av spesifikke ettervirkninger av Stavanger 2008. Prosent (N=57)

Vi ser for eksempel at færre, under halvparten, er enige i at det frie feltet er blitt styrket (påstand vii) enn de som mente at kunst- og kulturvirksomhetene generelt er blitt styrket

(ii), sjøl om noe flere er enige enn uenige i den førstnevnte påstanden. En del angir vet ikke/passar ikke på denne påstanden. Det samme er tilfelle for andre mer spesifikke påstander som at (viii) kontakten mellom de internasjonale artistene som var en del av Stavanger 2008, og regionale kunst- og kulturaktører, har vært nyttig, og at (ix) aktører og institusjoner som ikke fikk støtte fra Stavanger 2008, fikk større utfordringer i 2008 enn ellers. Dette skyldes nok at en del, ofte større, virksomheter som frivillige organisasjoner, offentlige institusjoner og andre virksomheter er i randsonene av det som det vanligvis omtales som "kulturfeltet", og følgelig ikke har noen mening om disse forholdene.

Ser vi på de som har gjort seg opp en mening, er det klart flere (3/4) som er enig i at det har vært nyttig med kontakt mellom de internasjonale og lokale aktørene (viii) enn de som er uenig i denne påstanden. Mange (syv av ti) av virksomhetene er også enig i at (iv) deltakelsen i Stavanger 2008 har ført til at de er i posisjon til å gjennomføre større prosjekter. Denne vurderingen henger nok sammen med det forhold at man har fått styrket profesjonaliteten og organiseringen av kunstproduksjonen som følge av 2008-prosjektet (ifølge flere informanter). På den andre siden mener 2/3 av de respondentene som hadde en mening om spørsmålet, at de som ikke fikk støtte av S2008 har slitt mer i 2008 enn ellers. Denne vurderingen peker i retning av et todelt kulturfelt i regionen mellom de som er innenfor og de som er utenfor, en todeling som også ble trukket fram i undersøkelsen om de kreative næringene i Rogaland ovenfor, og som vi skal drøfte mer inngående seinere. Når fire av ti er uenige i påstanden om at (vi) den offentlige debatten om Stavanger 2008 har vært en god og åpen debatt, kan det tolkes i retning av at den todelingen og den økonomiske skjevheten denne impliserer har vært skjøvet under teppet. I hvert fall er det slik at enkelte av de vi har intervjuet som ikke har hatt støtte, har vært tilbakeholdne med å gå ut offentlig med kritikk av S2008 av frykt for at det kan ha negativ virkning på framtidige oppdrag og støtte, og således vil kunne føre til tap av sosial kapital.

Det at nesten fire av ti er uenige i påstanden om at organisasjonen Stavanger 2008 var preget av profesjonalitet og tydelighet, sammenfaller med at det er en god del som er lunkne eller kritiske til kontakten med S2008, slik vi så ovenfor. En del av prosjekteierne har i ulike faser og i forhold til enkelte tema opplevd relasjonen til S2008 som vanskelig og rotete. I kapittel 5 utdypes disse momentene.

3.1.7 Oppsummering

Gjennomgående framstår prosjekteierne som fornøyde med kulturhovedstadsåret: De er positive til eget prosjekt, som har vært berikende, mottakelsen av prosjektet i offentligheten har vært gledelig, sjøl om man er skuffet over den nasjonale og internasjonale mediedekningen, det har blitt etablert nettverk og samarbeidsarenaer og man har opplevd en viss nyskaping i kunst- og kulturproduksjonen. Litt mer varierende er deres vurdering av kontakten med organisasjonen S2008.

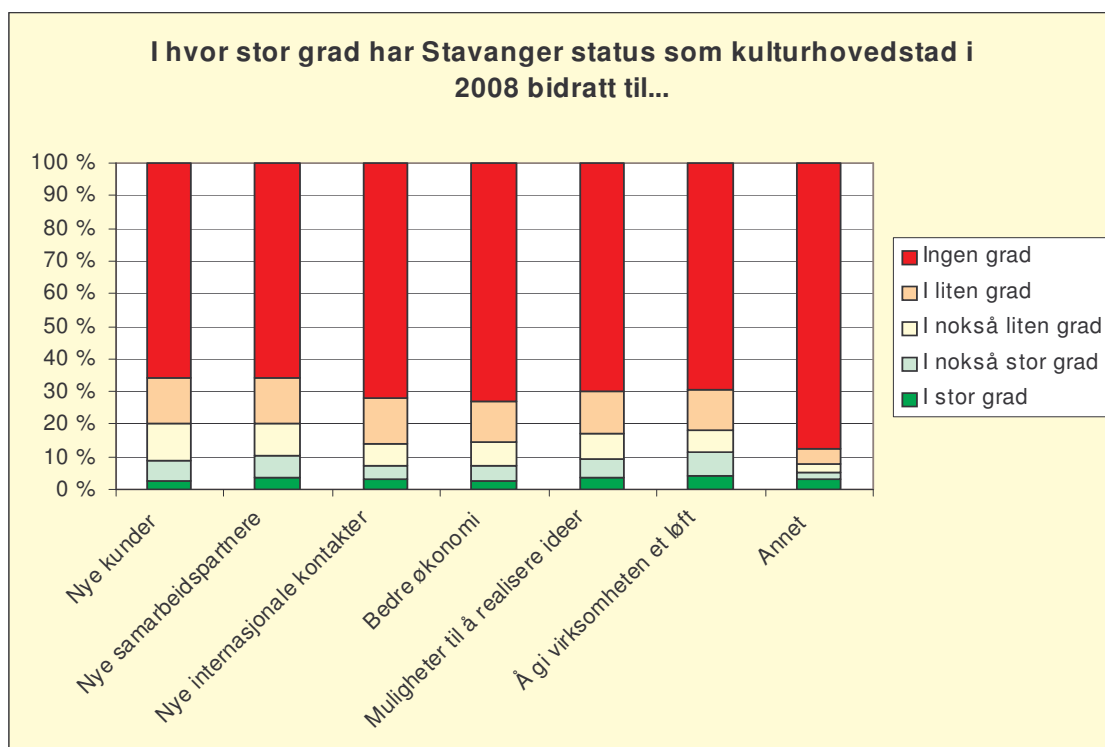
Kulturhovedstadsåret har styrket regionens kunst og kulturliv, men kanskje ikke så mye som ønskelig; det ble forventet mer. En todeling i kulturfeltet avtegner seg der de større

virksomhetene er mer fornøyde enn de mindre, særlig de mindre med større prosjekter. Og vurderingen synes å sprike litt mer blant aktørene i det frie feltet – dvs. frilansere, frie grupper og små virksomheter innen produksjon, formidling og arrangement – enn blant de faste kunstinstitusjonene og de offentlige enhetene og museene. I det videre skal vi utdype hva som menes med en todeling av feltet og hva dette innebærer, først med data om kulturhovedstadsårets innvirkning på kultur og kreativ sektor i Rogaland.

3.2 Kreative næringer i Rogaland

Prosjekteiernes vurdering av kulturhovedstadsåret, særskilt eget prosjekt, men også året generelt, er, som vi har sett, overveiende positiv. Men hvor mange innad i kultur- og kreativ sektor i regionen ble involvert og/eller opplevde virkninger av kulturhovedstadsåret? Høsten 2008 gjennomførte IRIS en undersøkelse av de kreative næringer i Rogaland, herunder 30 prosent kategorisert som skapende og utøvende kunstvirksomheter (Jøsandal m.fl. 2009: 44 ff). I den forbindelse ble det også stilt noen spørsmål om Stavanger 2008. Snaut en femtedel rapporterte at de enten var ansvarlig for eller tok del i et prosjekt under Stavanger 2008-paraplyen.⁵ Den samme andelen hadde også deltatt i samlinger arrangert av S2008. Og i snitt oppgir en av ti at Stavangers status som kulturhovedstad ”i nokså stor grad” eller ”i stor grad” har bidratt til ulike effekter som nye kunder, nye samarbeidspartnere, bedra økonomisk situasjon, muligheter for å realisere ideer og å gi virksomheten et løft (se figur under). Om vi summerer opp, er det 13 prosent av virksomhetene innen kultur og kreativ sektor i Rogaland som rapporterer om en nokså stor eller stor effekt av Stavanger 2008 på en eller flere av disse parametrene. På den andre siden er det to av tre som ikke angir noen effekt i det hele tatt.

5 Av de som søkte om støtte fra S2008, oppgir 2,4 % å ha fått støtte. I forhold til nettoutvalget utgjør dette omkring 70 virksomheter. Sett i relasjon til at S2008 i sine lister opererer med litt over 80 eksterne prosjekteiere (enkelte prosjekteiere har hatt flere prosjekter), herunder 9 som ikke fikk direkte økonomisk støtte, synes dette tallet å stemme sånn rimelig bra.

Figur 8: Virksomhetenes svar på spørsmål om betydningen av Stavanger2008. I prosent (N=620). (Figur 9 i Jøsendal m.fl. 2009)

Andre positive faktorer av kulturhovedstadsåret enn de nevnt i figuren ovenfor, trekkes også fram i undersøkelsen: ny inspirasjon, større tro på kreativitet som levebrød, økt samarbeid på tvers av faggrupper, anerkjennelse, motivasjon og erfaring. På den andre siden blir også negative erfaringer som økonomisk tap i forbindelse med deltakelse i prosjekt, et splittet kulturliv og en skjev konkurransesituasjon, trukket fram som følger av kulturhovedstadsåret. Dessuten er det slik at de med internasjonale kontakter er mer fornøyde med kulturhovedstadsåret enn de som kun har et lokalt nedslagsfelt.

Er det da slik at mange av virksomhetene i kultur og kreativ sektor i Rogaland i liten grad følte at kulturhovedstadsåret hadde betydning for dem? Som nevnt var det snaut en femtedel, 18 % for å være nøyaktig, som oppga at de var ansvarlig for eller tok del i et prosjekt under Stavanger 2008-paraplyen, mens 13 % oppga at statusen som kulturhovedstad i nokså stor eller stor grad hadde bidratt til en eller flere av de omtalte virkningene. Sett i relasjon til nettoutvalget på snaut 2900 virksomheter innebærer disse andelenene hhv. 520 og 376 virksomheter.

Ni av ti av virksomheter som svarer at statusen som kulturhovedstad i merkbar grad har hatt virkning på virksomhetens aktivitet, holder til på Nord-Jæren (Sandnes, Stavanger, Sola, Randaberg); dette utgjør likevel ikke mer enn en av seks av alle virksomheter i kultur og kreativ sektor i disse fire kommunene. Om vi også inkluderer de som svarte "i nokså liten grad" på spørsmålet om ulike betydninger for av kulturhovedstadsåret, er det 1/3 av de kulturelle og kreative virksomhetene på Nord-Jæren som angir en effekt av Stavanger 2008.

Disse dataene er samlet inn høsten 2008, og det kan være noe tidlig for virksomhetene å svare på betydning av kulturhovedstadsåret på enkelte av de nevnte parametrene. Om vi likevel ser tallene som en indikasjon på kulturhovedstadsårets nedslagsfelt i Rogaland – hva blir vurderingen? At de drøyt 150 prosjektene som har vært en del av Stavanger 2008, i en eller annen form har involvert 520 virksomheter i Rogaland, viser en viss bredde. Men betydningen av kulturhovedstadsåret for virksomhetene i kultur og kreativ sektor virker mer begrensa, også når vi konsentrerer oss om Nord-Jæren. Tidsaspektet er imidlertid viktig; som vi skal drøfte seinere, er det indikasjoner på at Stavanger 2008 på litt lengre sikt vil ha betydning også for de som per i dag oppgir å være uberørt av kulturhovedstadsåret.

I de kommende kapitlene går vi bak tallene og drøfter funn og resultater fra intervjuene med kulturaktører.

4 Kulturhovedstadsåret – gjennomføring av prosjektet

I kapittel 3.1.1 så vi at et stort flertall av virksomheter som var del av Stavanger 2008-paraplyen, og som svarte på vår web-undersøkelse, oppga at eget prosjekt i 2008 var vellykket. Hele ni av ti svarte at prosjektet var vellykket, og fire av ti mente det var *svært* vellykket. Ingen mente at eget prosjekt hadde vært mislykket. Videre oppga ni av ti av respondentene at prosjektet alt i alt svarte til forventningene.

I dette kapitlet skal vi gå litt nærmere inn på disse vurderingene. Kapitlet omhandler hvordan kulturvirksomheter og -aktører som hadde midler fra Stavanger 2008, vurderer sitt eget prosjekt i kulturhovedstadsåret, hva gjelder gjennomføring, økonomi, måloppnåelse, kunstnerisk kvalitet, mottakelse, synliggjøring og publikumsoppslutning.

Gjennomgangen og analysen er i hovedsak basert på våre kvalitative intervjuer med prosjekteiere, samt åpne spørsmål i den ovennevnte web-undersøkelsen.

Intervjuene bekrefter den gjennomgående tendensen til positiv vurdering av eget prosjekt vi fant i web-undersøkelsen. Våre kvalitative data tegner grovt sagt det samme bilde av virksomhetenes og aktørenes vurdering av eget Stavanger 2008-prosjekt: Et relativt stort flertall av prosjekteierne gir uttrykk for alt i alt å være fornøyd med prosjektet og hvordan det ble gjennomført.

De kvalitative dataene nyanserer likevel bildet noe. Det at et prosjekt er vellykket langs én dimensjon, for eksempel kunstnerisk kvalitet, trenger ikke å bety at det er vellykket langs andre, slik som synliggjøring og publikumsoppslutning. Vi skal senere i kapitlet vise fram noen eksempler som illustrerer både vellykkete og mindre vellykkete prosjekter i så måte.

Vi har i våre intervjuer ingen eksempler på prosjekter som har ”havarert”, men vi har snakket med prosjekteiere som ga uttrykk for skuffelse på vegne av prosjektet, for at entusiasmen for og troen på prosjektet forsvant underveis. Enkelte ga også uttrykk for utmatting. Grunner som gir for slike vurderinger, kan være at prosjektet ble kraftig nedskalert i forhold til opprinnelige planer, det kan være økonomiske vansker eller også dårlig publikumsoppslutning. Likevel, slike tilfeller utgjør et mindretall i vårt materiale.

Flertallet av informanter i intervjuene, som blant respondenter i web-undersøkelsen, gir (i noe varierende grad) uttrykk for at prosjektet under Stavanger 2008 var vellykket, og for at man er fornøyd med hvordan prosjektet ble gjennomført.

Når vi ser nærmere på begrunnelser som prosjekteiere gir for å vurdere prosjektet som vellykket, peker følgende hoveddimensjoner seg ut: Prosjektet hadde høy (kunstnerisk) *kvalitet*; prosjektet fikk god *mottakelse*; prosjektet var godt besøkt (*publikum*).

Det er verdt å merke seg at prosjekteierne jevnt over synes å gi en mer positiv vurdering av prosjektets *kvalitet* enn av publikumsoppslutningen. Sjøl om enkelte gir uttrykk for at prosjektet ikke ble så bra som det kunne eller burde blitt, eller at man ikke fikk gjennomført alt man hadde ønsket på grunn av nedskalering, så er det svært få, om noen, som gir uttrykk for at oppsetningen, forestillingen, utstillingen eller lignende var

kunstnerisk eller faglig mislykket. I forhold til publikums oppslutning er vurderingene noe mer varierende, med eksempler på oppsetninger og lignende som opplevde publikumssvikt. Likevel, som i web-undersøkelsen gir et klart flertall av prosjekteierne også i intervjuene uttrykk for å være i hovedsak fornøyde også med publikumsoppslutningen.⁶

De relativt få prosjekteiere som framhever mindre vellykkete sider ved prosjektet, for eksempel at sentrale elementer i prosjektet ikke kunne gjennomføres, knytter dette som regel til prosjektets *økonomi*. Det er særlig på dette punktet at enkelte prosjekteiere gir uttrykk for tydelige utfordringer. Vi har intervjuet prosjekteiere som fortalte om en konstant jakt etter midler, både før og under kulturhovedstadsåret, fordi prosjektet ikke var fullfinansiert. Her peker også flere på kontrakten med S2008 som svært begrensende for prosjektet (se også neste kapittel): Eksklusive sponsoravtaler, at man ikke fritt kunne hente andre sponsormidler, la klare begrensninger for flere prosjekter som ikke var fullfinansiert fra S2008. For enkelte virksomheter med begrenset støtte fra S2008 innebar disse kontraktene at man i realiteten hadde mindre midler enn det man har i et vanlig år. Og på grunn av disse eksklusive avtalene var det noen som i realiteten tapte penger på deltakelse i Stavanger 2008. Enkelte prosjekteiere framhever prosessen med å skaffe økonomiske midler som særlig utfordrende: Prosjekteier for et stort prosjekt sa at de hadde økonomiske problemer under hele prosessen, at man i hele prosjektperioden måtte være på jakt etter midler, og at dette klart gikk på bekostning av innholdet i prosjektet.

Vårt helhetsinntrykk av hvordan økonomien påvirket gjennomføringen av Stavanger 2008-prosjektene er med andre ord sammensatt. Når det er sagt, så skal det også framheves at flertallet av prosjekteierne vi intervjuet, *ikke* ga uttrykk for at prosjektet hadde hatt økonomiske utfordringer. Flere framhever snarere at midlene fra S2008 innebar en sjanse til et betydelig løft for organisasjonen, og at man fikk anledning til å gjøre mer av det en allerede drev med, men med bedre rammer.

Kulturhovedstadsåret var et krevende år for flere. Prosjekter kunne ta mye ressurser og innsats. Enkelte mindre organisasjoner og frilansere fortalte at de var nær ved å bli "utbrent" som følge av den ekstra innsatsen man la ned i prosjektet under Stavanger 2008. Våre data tyder på at *størrelse* har betydning for gjennomføringen av prosjekt, i

6 La oss legge til at vårt arbeid ikke har hatt til hensikt å vurdere verken kunstnerisk kvalitet eller faglig innhold. Vi har vært ute etter prosjekteiernes *egne* synspunkter. Som helhet betraktet gir de altså jevnt over uttrykk for at prosjektene var kunstnerisk og faglig vellykkete. Det kan også bemerkes at når prosjekteiere bes om å gi en egen vurdering av faglig/kunstnerisk kvalitet, så sitter det antakelig ganske langt inne å si at eget prosjekt var "mislykket". Publikumsoppmøte er på den andre siden en mer "objektiv realitet", som man kan unnskyldte eller forklare, men som "ligger der" i form av besøkstall og antall solgte billetter. Publikumssvikt kan man forklare med mange forhold, for eksempel manglende markedsføring (se neste kapittel) og kamp om oppmerksomheten i et år da det skjedde mye i kulturlivet, med mange oppsetninger, utstillinger og lignende. "Kvalitet", derimot, peker mer entydig tilbake på en sjøl og ens egen innsats, kompetanse og dyktighet. Det er nok uproblematisk å si at man ikke fikk gjennomført alt man hadde håpet å gjøre – slik flere prosjekteiere også gjør – men å si at eget prosjekt var kunstnerisk eller faglig "mislykket" er antakelig langt vanskeligere enn å si at publikum sviktet.

den forstand at et kulturhovedstadsprosjekt kan være lettere å forvalte innenfor en større organisasjon enn en mindre og av frilansere. Det er verdt å merke seg at tilfellene av tydelige gjennomføringsproblemer i vårt materiale handler om relativt store prosjekter lagt til mindre virksomheter eller frilansere. Verken større virksomheter med store prosjekter eller mindre virksomheter og frilansere med mindre prosjekter melder om gjennomføringsproblemer.

Erfaringene med å gjennomføre prosjekter under Stavanger 2008-paraplyen er altså varierte. La oss illustrere variasjonsbredden i erfaringene med to eksempler fra intervjumaterialet. Eksempelene er ikke ment å være representative for materialet som helhet, men er valgt ut fordi de representerer motpoler.

Det første eksemplet er en liten virksomhet (< 5 ansatte) som søkte om delfinansiering fra Stavanger 2008 til et prosjekt med et stort budsjett. Det ble søkt S2008 om støtte til ca. 1/3 av utgiftene. Resten av midlene skulle skaffes fra andre samarbeidspartnere. S2008 bevilget ca. 1/3 av midlene som virksomheten søkte dem om. Virksomheten takket ja til dette, men måtte da nedskalere prosjektet gjennom å fjerne underprosjekter. Konsekvensen av å fjerne disse, var at andre økonomiske støttespillere trakk seg, da disses støtte var knyttet opp til disse spesifikke underprosjektene. Den første nedskaleringen, som var nødvendig for å få til et prosjekt med de bevilgete midlene fra S2008, førte altså til ytterligere nedskalering av budsjett, gjennom at partnere trakk seg. Prosjektet endte med et totalbudsjett på 1/3 av det som opprinnelig var planlagt. Prosjekteier sa at når prosjektet ble nedskalert, så følte det som at prosjektet smuldra hen. Konsekvensen var at prosjektet ikke hang helt sammen. Entusiasmen for og troen på prosjektet forsvant. Virksomheten la ned store ressurser i søknaden til Stavanger 2008, og deretter med å revidere prosjektet. Sjøl om de hadde vært opptatt av at prosjektet ikke skulle ta fokuset vekk fra den ordinære virksomheten, så var prosjektet under Stavanger 2008, både i søknadsprosessen og i kulturhovedstadsåret, såpass krevende at det tappa virksomheten for krefter vis-à-vis det vanlige virket.

Det neste eksemplet er hentet fra en middels stor fast kulturorganisasjon (> 5 ansatte). Størrelsen på støtten fra S2008 til prosjektet var noenlunde det samme som i eksemplet over. Prosjektet har eksistert uavhengig av kulturhovedstadsåret, men kulturhovedstadsåret og midler herfra var en mulighet til å gjøre egen satsning til et større prosjekt. Støtten fra S2008 innebar mer enn en tredobling av antall prosjekter for virksomheten sammenliknet med et ordinært år. Prosjekteier sa at antall besøkende publikummere nok ikke hadde økt så mye som man hadde håpet på, men at prosjektene i 2008 var kunstnerisk svært vellykkete. Anerkjennelsen som prosjektene har gitt, betyr også at det nå er lettere for virksomheten å søke midler fra andre steder. Målene med prosjektet ble i stor grad oppnådd. Når det gjaldt gjennomføring, så synes det imidlertid klart at prosjekteier opplevde at målene var oppnådd mer til tross for enn på grunn av relasjonen til organisasjonen S2008. Denne, fortalte prosjekteier, hadde vært til liten hjelp i prosjektgjennomføringen, snarere tvert imot. Eksempelvis fortalte prosjekteieren at virksomheten og prosjektet hadde fått svært liten drahjelp av S2008 når det gjaldt markedsføring.

Variasjonsbredden er altså stor. Overordnet må det likevel sies at prosjekteiere jevnt over framstår som fornøyde med prosjektet de hadde under Stavanger 2008, sjøl om

noen altså gir uttrykk for klare utfordringer, at flere prosjekter ikke kom helt i havn i forhold til planer, og at enkelte opplevde sviktende publikumsoppslutning.

Vi ser at begge eksemplene har berøringspunkter mot organisasjonen S2008. Hvilken rolle spilte denne for gjennomføringen av prosjektene, for om prosjektene ble vellykket eller ikke? Dette temaet behandles i neste kapittel.

5 Kontakten med og oppfølgingen fra Stavanger2008-organisasjonen

Gjennomgangen av resultatene fra web-undersøkelsen (3.1.3) viste at prosjekteierne gjennomgående var rimelig fornøyde med kontakten de hadde hatt med Stavanger2008-organisasjonen (S2008). I dette kapitlet gir vi en mer inngående analyse av hvordan virksomheter og aktører i kunst- og kultursektoren vurderer forholdet til, og oppfølgingen de opplevde at de fikk, fra S2008-organisasjonen. Som vi så i forrige kapittel ga informantene gjennomgående en positiv vurdering av eget prosjekt. Vi møtte oftere negative karakteristikk av S2008-organisasjonen. Og sjøl om meningene var delte, der mange satte pris på oppfølgingen og andre var ambivalente, så bød flere intervjuer på kritikk.

Spørsmålet er hvordan S2008-organisasjonen har bidratt, eller ikke bidratt, til at prosjektet ble vellykket eller ei. Hovedfokuset vårt er på de som hadde prosjekt gjennom Stavanger 2008, sjøl om vi også kommer inn på virksomheter og kulturaktører som søkte om midler, men ikke fikk støtte. Sentrale temaer er prosjektoppfølgning, kontraktsinngåelse, markedsføring, saksbehandling, kommunikasjon/dialog, samt kunst- og kultursektorens syn på S2008-organisasjonen som helhet. Vi kartlegger også hvilke mønstre som finnes i materialet, for eksempel om det er forskjeller i oppfatninger etter virksomhetenes størrelse. Vi starter med den første fasen, søknads- og saksbehandlingsfasen.

5.1 Søknadsfasen og saksbehandlingen

I denne fasen ble det skapt forventninger, utviklet ideer og initiativ og fremmet prosjektforslag. Noen fikk støtte hos S2008, andre ble lagt bort, og en del ble realisert på egen hånd (dvs. uten støtte fra S2008).

I vurderingen av S2008-organisasjonen i denne fasen kommer langt de mest kritiske ytringene fra personer bak prosjekter som ikke ble støttet av S2008. Dette er på ingen måte overraskende, all den tid et avslag helt naturlig vil anspore en mer kritisk oppfatning enn et tilslag.

Kritikken fra de som fikk avslag handler både om hvem som fikk støtte og om hvordan S2008-organisasjonen gjennomførte søknads- og behandlingsprosessen. I det offentlige ordskiftet om kulturhovedstadsåret har det for eksempel vært et tema at det regionale og lokale kulturlivet ikke ble godt nok tilgodesett med midler fra S2008, og at dette rammet frie kunstnere spesielt. Dette synspunktet framkom i mange intervjuer, og i størst grad blant informanter med prosjekter uten S2008-støtte. Deler av denne kritikken fra aktører som fikk avslag kan nok forklares med hvilke forventninger som ble skapt i forkant av kulturhovedstadsåret. Selve *ideen* om et kulturhovedstadsår i Stavanger skapte store forventninger, forventninger som kan hende ikke var realistiske. Noe som bidro til det sistnevnte, var S2008s "open call", hvor igjennom man inviterte til prosjektforslag fra praktisk talt hvem som helst som følte for det. Dette må antas å ha

høyner sektorens forventninger. En frilanskunstner som søkte om, men ikke fikk midler fra S2008, ironiserte over de forventningene han/hun hadde hatt i årene før 2008: ”300 millioner, nå skal vi lage kultur!” En annen informant fra en mellomstor kulturvirksomhet som fikk mye støtte fra S2008, mente at S2008 gjennom ”open call”-prosessen ”skaffet seg motstandere”. I årene før kulturhovedstadsåret synes det å ha blitt konstruert et misforhold mellom *oppfatningen* av Stavanger 2008 som ”mulighetsstruktur”, og denne ”mulighetsstrukturen” slik den ble i praksis.

”Open call” utløste stor aktivitet i Stavanger-regionens kultursektor, med planlegging og utforming av prosjektskisser. Til ”open call” var det imidlertid ingen standardiserte krav om innhold og form på søknadene. Dette førte til at noen leverte søknader på et par sider, mens andre leverte søknader på flere titalls sider, gjerne svært gjennomarbeidede tekstlig og visuelt. Flere av de som fikk avslag, rettet kritikk mot at det ikke var gitt retningslinjer om søknadens form og innhold, verken i forhold til lengde på søknader eller om språk. Enkelte informanter trakk (i retrospekt) fram det forhold at en søknad på engelsk antakelig ville ha større sjanse til å nå direktørens (Miller) bord, enn en søknad på norsk som en saksbehandler eventuelt måtte oversette eller trekke essensen ut av og videreformidle til direktøren. Disse forholdene kan ha bidratt til at det i deler av kultursektoren festet seg et inntrykk av rotete saksbehandling med vilkårlighet i beslutningene.

”Open call” medførte at S2008 fikk svært mange søknader, ca. 700 i tallet. Disse skulle alle leses og vurderes. Så måtte det fattes vedtak om avslag eller tilslag, eventuelt tilslag med budsjettjusteringer. Deretter måtte vedtak kommuniseres til søker.

Til disse punktene var det relativt sjeldent at vi ble servert kritikk fra de som fikk støtte fra S2008 (jf. 3.1.3), bortsett fra et par informanter som fortalte om en utmattende søknadsprosess og sendretighet fra S2008 angående dialog om budsjettjusteringer og lignende. Jevnt over nevner prosjekteiere få, om noen, problemer eller gnisninger i denne fasen.

Blant dem vi intervjuet som ikke fikk støtte, var kritikken derimot nær unison. Et vanlig synspunkt blant disse var at prosessen var useriøs, preget av rot i saksbehandlingen. Flere ga uttrykk for en følelse av at søknadene deres ikke hadde blitt behandlet på en redelig måte, og vi ble fortalt om saksbehandlere hos S2008 som ga inntrykk av ikke å ha lest søknadene. En frilanser sa at han først hadde fått avslag, og så blitt innkalt til intervju, da det første avslaget var feilaktig. Til intervjuet hadde så saksbehandler ikke lest søknad og prosjektskisse. Beslutningen ble et avslag. Informanten mente at dette illustrerte en rotete og useriøs prosess. Han tilføyde manglende begrunnelse av avslaget som kritikkverdige. Avslag på prosjektsøknader er en del av gamet som kulturarbeider, sa han, men pekte på at man ikke lærer noe av avslag hvis det ikke følger med en begrunnelse. Slik informanten så det, var det mange lokale kulturarbeidere som hadde reagert på en useriøs søknadsprosess.

Relativt mange av de som vi snakket med som hadde fått avslag på søknad, ga uttrykk for lignende synspunkter. Manglende begrunnelse for avslag ble ofte trukket fram som kritikkverdige. Slike forhold etterlot seg hos flere et inntrykk av en uprofesjonell organisasjon, som bar preg av å være uoversiktlig, uforutsigbar og uryddig. I boka om kulturhovedstadsåret er S2008 sjøl inne på at den åpne invitasjonen ble dårlig håndtert

blant annet på grunn av manglende ressurser og struktur i organisasjonen på det tidspunktet (Stavanger2008, 2009: 32). Flere av våre informanter stilte også spørsmål ved kompetansen hos saksbehandlerne – hvorvidt de var i stand til å vurdere søknader innen en gitt kulturform. En prosjekteier fra en liten virksomhet sa at valget av ”open call” var den største tabben S2008 gjorde, og mente at S2008 verken hadde kompetanse eller ressurser til å behandle alle søknadene skikkelig. Om sin egen søknad sa informanten at ”jeg tenker at de (S2008) aldri gikk gjennom søknaden. Vi fikk jo bare et standardsvar”.

Enkelte informanter uten støtte fortalte også om brutte løfter. Disse sa de hadde fått muntlige tilsagn fra S2008 før det plutselig kom et skriftlig avslag. For enkelte virksomheter kunne dette fått store konsekvenser, da prosjekter ble igangsatt basert på muntlige tilsagn og fordi samarbeidsavtaler med andre virksomheter allerede hadde blitt utarbeidet.

Enkelte mente også at S2008-organisasjonen hadde et lemfeldig forhold til opphavsrettigheter. Disse sa de kjente igjen ideer fra sine egne avslåtte prosjektforslag i framvisninger av S2008s egne prosjekter, uten at de sjøl ble kreditert for ideene.

Blant de som fikk støtte av S2008 (prosjekteiere) framsettes det altså langt mindre kritikk av S2008-organisasjonen i søknadsfasen, enn det som var tilfelle blant de som fikk avslag på søknaden. Noen innvender mot søknadsbehandlingen at den tok svært lang tid, og enkelte nevner også dårlig kommunikasjon fra S2008s side i søknadsprosessen, men jevnt over hadde de som fikk støtte lite å utsette her. Inngåelsen av kontraktene var imidlertid et punkt der flere av de som fikk støtte rettet kritikk mot S2008.

5.2 Kontrakten

Det var de færreste prosjekteierne hadde noe å utsette på kontrakten de undertegnet med S2008, og de fleste nevner den heller ikke spesifikt i intervjuene. Likevel var det noen som rettet kritikk mot både dens form og innhold. I enkelte tilfeller var kritikken skarp.

Kontraktene var ofte lange og omfattende, noe som enkelte prosjekteiere så på som svært negativt. En representant for en liten virksomhet, som fikk støtte på et par hundre tusen fra S2008, sa at kontrakten så ut som om de skulle ”bore etter gull”. Med dette uttrykket ville han peke på at han så det som absurd at støtte på et par hundre tusen kroner krevde en svært detaljert og omfattende kontrakt, en kontrakt som ville passet bedre for et gruveselskap eller (kanskje mer nærliggende i regionen) et oljeselskap. Da han beskrev kontrakten sa han at det ”tok meg mer enn 30 minutter å lese igjennom den, og jeg klødde meg fremdeles i hodet etterpå om hvor vi var”. Slike utsagn forekom ikke særlig ofte, men enkelte prosjekteiere hadde svært sterke meninger om kontrakten. En annen prosjekteier som hadde vært svært oppbrakt over kontrakten (liten virksomhet; relativt stor støtte), pekte også på at kontrakten hadde hatt en ensidig ansvarsfordeling, der prosjekteier måtte bære alt ansvar. Denne informanten pekte i samme anledning på forskjellen på store og små institusjoner, og sa at det ikke var mulig for de små å ta det samme ansvaret som større institusjoner. Enkelte omtalte kontrakten som en ”husmannskontrakt”, og mente med det at prosjektet tok alle byrdene, mens S2008 tok

styringen, sjøl om tilskuddet fra S2008 ofte utgjorde under halvparten av prosjektets samla inntekter.

Her er det på sin plass med en metodisk kommentar: Det at de fleste prosjekteiere ikke spesifikt nevnte kontrakten i intervjuene, trenger ikke bety at de var fornøyde med den. Det kan like gjerne være at den ikke var friskt i minne på intervjutidspunktet. En kontrakt er signert én gang, og hadde man innsigelser da man skrev under, er det ikke nødvendigvis sikkert at man husker eller vektlegger disse flere år senere. Vi spurte heller ikke direkte om kontrakten, men om relasjonen til og oppfølgingen fra S2008-organisasjonen. På et slikt spørsmål er det kan hende mer naturlig at det er de relasjonelle (kontaktpersoner) og organisatoriske sidene (prosjektoppfølgning og markedsføring) ved S2008 man trekker fram, snarere enn kontraktsinngåelse. Det er med andre ord vanskelig å si om oppfatningen som kommer til uttrykk i eksemplene over, har vært delt av mange i feltet. Vi må begrense oss til å peke på at slik ble kontraktene oppfattet av noen.

Likevel, flere uttrykker også misnøye med deler av kontraktens *innhold*. Særlig handler dette om de punktene i kontrakten som handlet om begrensninger i sponsormuligheter. Kontraktene innebar at prosjekteiere ikke sto fritt til å hente inn midler. Særlig for frilansere og mindre eller periodiske virksomheter, slike som ikke har faste sponsoravtaler, kunne dette by på problemer for prosjektene. For større virksomheter med faste sponsoravtaler (kontrakten med S2008 tillot slike) synes ikke restriksjonene på sponsoravtaler å ha medført noen problemer, men for flere av de mindre virksomhetene og frilanserne, og særlig for de prosjektene hvor S2008 kun dekket en liten del av prosjektets budsjett, var begrensningene på sponsorat problematisk. Enkelte prosjekteiere, som ikke først hadde innsett konsekvensene av sponsorbegrensningene, sa at deltakelsen i kulturhovedstadsåret førte til at inntektene til virksomheten var lavere enn de var i ordinære år, fordi bortfallet av sponsorinntekter man ville hatt ellers var større enn støtten fra S2008. Sponsorbegrensningene ble nevnt som problematisk av flere.

Slik kunne sponsorbegrensningene slå ulikt ut for store virksomheter med faste sponsorer og for mindre virksomheter og frilansere, som gjerne henter inn nye sponsoravtaler for hvert enkeltstående prosjekt de setter ut i livet.

Et annet område der størrelse også har betydning for hvordan man vurderer S2008-organisasjonen, var S2008s oppfølging av prosjektet.

5.3 Prosjektoppfølgning, kommunikasjon og dialog

Prosjekteiernes oppfatninger av S2008-organisasjonen er altså delte. Både ris og ros forekommer i rikt monn. En beskrivelse som ”uprofesjonell organisasjon med for lite folk” står i kontrast til en annen uttalelse om at det var ”nyttig og lærerikt” å samarbeide med S2008.

Slike motstridende oppfatninger preger også vurderingene av selve prosjektfasen, og synet på den støtten man fikk eller ikke fikk av organisasjonen i gjennomføringen av prosjektet. Vi så i 3.1.3 at ca. halvparten av prosjekteierne i web-undersøkelsen ga en

god eller svært god vurdering av kontakten med S2008-organisasjonen i forberedelses- og gjennomføringsfasen, mens noe oppunder halvparten ga en lunkne ("middels") eller negativ vurdering.

Også i intervjuene med prosjekteiere er oppfatningene svært forskjellige. De fordeler seg påfallende likt svarene i web-undersøkelsen, hva gjelder om man er fornøyd eller misfornøyd med oppfølgingen fra og kommunikasjonen med S2008-organisasjonen. Man skal være forsiktig med å kvantifisere kvalitative data, men som i web-undersøkelsen er det flere som gir positiv vurdering enn klart negativ, mens en god del gir lunkne eller ambivalente svar. Tre eksempler fra intervjuene illustrerer variasjonen (positiv, negativ, ambivalent).

En representant for en mellomstor kulturvirksomhet sa at prosjektoppfølgingen fra S2008 hadde vært god, med krav om dokumentasjon og milepæler. Disse kravene fra S2008 var strenge, men samtidig følte virksomheten en grunnleggende tillit fra Stavanger 2008.

Vi fikk presentert et mer negativt syn fra en representant for en fri gruppe. Denne mente at fordi S2008-organisasjonen gjorde så mye sjøl (med egne produksjoner), så var det ikke ressurser til overs til dem. Informanten sa at "Stavanger 2008 forstod ikke verdien av vårt prosjekt, og organiseringen av vårt prosjekt var helt håpløs".

Prosjekteier ved en liten virksomhet hadde et mer ambivalent syn. Vedkommende framhevet dialogen med S2008 som positiv, men pekte på at de jobbet mye alene med prosjektet og hadde ønsket at S2008 var mer involvert. Grunnen til at S2008 ikke var mer involvert, mente informanten, var at S2008 hadde så mange egne prosjekter å produsere, slik at de ikke hadde ressurser til de eksterne prosjektene (jf. forrige eksempel). Samtidig opplevde prosjekteieren at det å få jobbe alene med prosjektet var en tillitserklæring til virksomheten fra S2008s side.

De to siste eksemplene (negativ og ambivalent) peker mot et forhold som relativt mange prosjekteiere kommenterte: S2008 fokuserte i stor grad på de prosjektene de sjøl produserte, og engasjerte seg lite i de eksterne prosjektene. Dette kan ha hatt å gjøre med S2008s rolle som gjennomføringsansvarlig for kulturhovedstadsåret, herunder med egne prosjekter og arrangementer, som kan ha tappet organisasjonen for ressurser til ekstern prosjektoppfølging.

Eksterne prosjekter jobbet altså i stor grad alene, med begrenset involvering fra S2008-organisasjonen. En slik situasjon kunne prosjekteiere finne både fortjenstfull og problematisk. Det å jobbe på egenhånd kan på den ene siden gi opphav til følelse av autonomi og tillit, og på den andre siden innebære en opplevelse av å mangle ressurser. Prosjekteieren bak det siste sitatet ga uttrykk for tvisyn. Vedkommende sier først at han/hun "skulle ønske det var mer involvering fra S2008", men modifierer dette senere ved å peke på at "det var jo en tillitserklæring òg". Informanten fanger på denne måten begge de to ytterpunktene i hvordan det å arbeide på egenhånd, uten mye involvering fra S2008, ble vurdert av prosjekteiere: (1) Man kan se dette som mangelfull interesse fra S2008, som neglisjering og dårlig oppfølging. (2) Man kan vurdere situasjonen som en tillitserklæring – S2008 betrakter en som en kompetent aktør – og som en kilde til autonomi for prosjektet og virksomheten. Begge disse variantene er godt representert i

vårt materiale, og det finnes altså også prosjekteiere som trekker på begge variantene samtidig i sin vurdering, som uttrykker tvisyn.

Finnes det så noen mønstre i hvem som framviser vurdering (1) og (2)? Langt på vei handler også dette om størrelse. Vi ser en tendens i vårt materiale til at store og mellomstore, etablerte organisasjoner og virksomheter gir vurdering (2), verdsetting av *autonomien* som arbeid på egenhånd innebar, mens mindre organisasjonene og frilansere oftere gir vurdering (1).

En prosjekteier fra en mellomstor virksomhet kan plasseres i (2), verdsetting av autonomi. Vedkommende uttalte at de involverte i prosjektet følte at S2008 hadde respekt for virksomheten og tillit til at de var en samarbeidspart som var i stand til å levere. ”Vi har fått en tildeling, og ingen detaljstyring. Vi ble overlatt til oss sjøl, men det er også en tillitserklæring”. Denne prosjekteieren framhevet at de fikk stor grad av frihet og ikke ble pådyttet noe fra S2008. Denne friheten betraktet de mer som en tillitserklæring enn som neglisjering.

Grunnen til at det i størst grad var større institusjoner som satte pris på fraværet av S2008-organisasjonen i prosjektgjennomføringen, er antakeligvis at større organisasjoner har mer ressurser sjøl, er mindre sårbare, og har et større eksisterende apparat for prosjektgjennomføring. Mindre virksomheter og frilansere vil opplagt kunne ha et større behov for støtte og oppfølging.

Av andre kritikkpunkter som nevnes om S2008-organisasjonen i prosjektets gjennomføringsfase, kan vi nevne (a) påstått lav kulturfaglig kompetanse i S2008-organisasjonen, (b) vanskelig samarbeid med S2008 om produksjon og (c) skifte av personer i S2008-organisasjonen. Dette er ikke kritikkpunkter som på noen som helst måte dominerer i prosjekteierens vurderinger, men de er like fullt representert. (a) og (b) nevnes av få, (c) av noen flere. Sjøl om de fleste prosjekteiere omtaler skifte av personer (saksbehandlere m.m.) i S2008-organisasjonen som udramatisk, så assosierer andre dette med rot og oppstykkete og løse relasjoner til S2008. Enkelte mente også at utskiftningen førte til mangel på dedikasjon fra S2008-organisasjonen. Noen sa at skifte av personer førte til at representantene fra S2008-organisasjonen ofte var uforberedt til møter (det samme gjaldt i søknadsfasen).

Likevel, sjøl om kritikk av S2008-organisasjonens rolle i gjennomføringsfasen er godt representert i vårt materiale, så gir de fleste prosjekteiere uttrykk for å være relativt fornøyde med oppfølgingen fra og kontakten med S2008.

5.4 Markedsføring

I web-undersøkelsen (jf. 3.1.3) var det helt tydelig at det var S2008s markedsføring av eksterne prosjekter det var mest misnøye med blant prosjekteiere. Mens rundt halvparten av respondentene vurderte kontakten med S2008 på økonomisiden, i forberedelsesfasen og i søknadsfasen som god eller svært god, så sank andelen som svarte god eller svært god til snaut 1/3 når det gjaldt markedsføringssiden. Omtrent samme andeler (en tredjedel), vurderte kontakten vedrørende markedsføring som henholdsvis middels og dårlig/svært dårlig.

Synet på markedsføring skiller seg dermed ganske markant fra synet på øvrige aspekter av kontakten med S2008. Dette så vi også tydelig i intervjuene. Det er på dette punktet at kritikken fra prosjekteiere var mest unison. Også flere prosjekteiere som hadde en god relasjon til kontaktperson i S2008, og en positiv oppfatning av S2008 som helhet, fant grunn til å kritisere S2008 for markedsførings- og informasjonsarbeidet. I våre intervjuer var det kun én informant som roste hjelpen de hadde fått av S2008 til markedsføring. Et klart flertall av våre informanter framsatte kritikk av S2008 når det gjelder informasjons- og markedsføringsarbeidet. I noen tilfeller var kritikken skarp.

En prosjekteier som fikk mindre støtte enn det de hadde søkt om, og som måtte nedskalere prosjekt, så seg tvunget til å kutte i prosjektets markedsføringsbudsjett. Vedkommende hadde derfor håpet at S2008 skulle bidra som ressursorganisasjon, med markedsføring, men dette skjedde i liten grad. Enkelte ga også uttrykk for irritasjon over at S2008-organisasjonen var svært opptatt av at prosjektene skulle synliggjøre kulturhovedstadssponsorene og Stavanger 2008-logoen, men på samme tid bidro lite til markedsføring og synliggjøring av prosjektet.

Det tema som oftest gikk igjen i kritikken, var at markedsføringsarbeidet til S2008 favoriserte de prosjektene de sjøl produserte. Påstanden om at eksterne prosjekter ble neglisjert i markedsføringen var en gjenganger i intervjuene, og framkom hyppig også i respondentenes tekstkommentarer i web-undersøkelsen. Prosjekteier ved en stor institusjon sa om S2008s håndtering av markedsføringen, at strukturen med et skille mellom S2008s interne og eksterne prosjekter gjorde at markedsføringsmidler tilfalt kun de interne. Dette framsto som urettferdig, mente informanten, som la til at ”det viktigste for Stavanger2008 var å markedsføre deres egne prosjekter og gjennomføre disse med bravur”. Den oppmerksomheten som så ble prosjektet til del, skyldtes ifølge informanten institusjonens egen innsats og størrelse. ”Vi hadde ikke klart det som en liten institusjon”.

5.5 Oppsummering

Vi har sett at prosjekteierne har svært forskjellige oppfatninger av S2008-organisasjonen. Både ris og ros forekommer i rikt mon. Mange ga også uttrykk for tvisyn. Man kan for eksempel ha hatt en positiv relasjon til kontaktpersonen i S2008, men samtidig være kritisk til markedsføringen av prosjektet. Noen av de som fikk støtte var også kritiske til søknadsprosessen, men verdsatte høyt prosjektoppfølgningen fra S2008 og relasjonen til kontaktperson. Den mest unisone kritikken av S2008-organisasjonen dreier seg om markedsføringen.

Det er en tendens i vårt materiale til at mindre virksomheter og frilansere har et mer kritisk syn på S2008-organisasjonen enn det store etablerte virksomheter har. Denne forskjellen kom for eksempel til syne når det gjaldt det å arbeide med prosjektet på egenhånd, uten at S2008 var mye involvert. Denne situasjonen ga opphav både til opplevelse av å være neglisjert og til opplevelse av autonomi og tillit. Små virksomheter og frilansere kunne føle seg neglisjert (en ”*måtte*” arbeide alene), mens store gjerne så på det å jobbe alene som en kilde til autonomi for prosjektet (en ”*fikk*” arbeide alene).

Det står likevel fast at flertallet av prosjekteierne vi intervjuet alt i alt var positive til kontakten med S2008-administrasjonen.

6 Virkninger av Stavanger 2008?

6.1 Nye samarbeidsarenaer og møteplasser

Web-surveyen viste at omkring ni av ti virksomheter etablerte nye nettverk/nye samarbeidsrelasjoner som en del av prosjektgjennomføringen. Samtidig oppga 2/3 at det i noen eller stor grad har blitt etablert nye samarbeidsarenaer for kulturlivet i regionen som følge av Stavanger 2008.

De kvalitative intervjuene både understreker og utdyper disse funnene. Generelt rapporteres det om økt samarbeid som følge av prosjektet, der en både har etablert nye relasjoner og styrket etablerte relasjoner. Følgende korte sitater fra noen ulike prosjekteiere understreker dette: – Stavanger 2008 har ”varig verdi, etablert berøringspunkter mellom miljøer i Stavanger og utlandet.” – ”2008 brakte folk sammen; det gjorde oss oppmerksom på likheter og sammenfallende interesser i kunst.” – ”Det har blitt en kultur for å samarbeide, og den har blitt forsterket, det å se verdien av å knytte prosjektene sammen.” En god del av aktørene mener således at det har blitt dannet møteplasser som følge av kulturhovedstadsåret. Spørsmålet er hvor varige de er.

Det er flere som trekker fram at for å kunne gjøre seg nytte av nye nettverk, må en ha midler til dette, for eksempel for å kunne sette opp et stort arrangement som involverer tilnærma et liknende antall aktører som i 2008. En informant fra et stort prosjekt trakk fram at han var rimelig sikker på at prosjektteamet ikke kom til å bli gjenforent, for da måtte det gjøre et ”tilsvarende prosjekt”. Han/hun var likevel optimistisk og antok at de som var involvert i prosjektet, også ville ha kontakt videre, og så sjøl for seg å følge opp de nettverkene som var blitt etablert. En annen prosjekteier fra en mindre virksomhet trakk fram både tid og ressurser som begrensning når det gjaldt samarbeid. Han/hun hevdet at det er ingen som har tid til å møtes og til å samarbeide, og la til at ”ingen av oss har penger, så vi er alle ute og fisker på det samme markedet”. Og denne situasjonen hadde ikke endret seg som følge av Stavanger 2008. Hovedkritikken fra denne aktøren var at S2008 ikke bygde opp en infrastruktur som kunne ivareta de nødvendige støttefunksjonene for kulturlivet i regionen, blant annet i forhold til det å samarbeide.

Hva skjer i tiden etterpå? Får en mulighet til å opprettholde de nye arenaene/nye nettverkene som er blitt etablert? Det som synes klart, er at det å etablere samarbeid og å vedlikeholde nettverk krever ressurser. Materialet indikerer at det er de veletablerte og til dels større virksomhetene som har størst potensial og mulighet til å få en varig effekt av nye relasjoner. Slik sett er det symptomatisk at en prosjekteier fra en større virksomhet pekte på at samarbeidet ville fortsette, men at dette skyldtes at de hadde andre store prosjekter som gikk videre etter S2008. Slike større institusjoner har de nødvendige ressursene og strukturene for å innkapsle nye nettverk og samarbeidsrelasjoner i organisasjonen. Men også blant de større institusjonene er det mange usikkerhetsfaktorer: En informant hevdet at de hadde hatt gode erfaringer og god dialog med de involverte, men at tiden framover vil vise om det fører til arenaer for samarbeid. Blant annet det forhold at mange av aktørene som var involvert i 2008-

prosjektet, allerede hadde planlagt aktiviteten for flere år framover, ble her trukket fram. En annen prosjekteier fra en mindre virksomhet påpekte at man ønsket å involvere *andre* aktører i de framtidige prosjektene enn de som en hadde involvert i 2008. Samtidig understreket informanten at de hadde etablert relasjoner til aktører under 2008, som ville kunne resultere i nye satsninger. Kommentarene understreker likevel at det vi kan kalle "rytmen" i det kulturelle felt, der en del kunstnere har lagt planene for de neste årene lang tid i forveien, der nye prosjekter krever helt andre aktører enn de som var involvert i 2008-prosjektet, eller rett og slett skifte av personell, er kontekstuelle faktorer som rammer inn mulighetsrommet for videre samarbeid.

Det er flere som mener at det å etablere en infrastruktur som blant annet kan støtte opp under nettverk og samarbeidsarenaer, er en jobb som S2008 burde vektlagt mer enn de gjorde. En informant fra en mindre virksomhet trakk fram at det var lite samarbeid med de andre aktørene som hadde prosjekter, og at de initiativene som S2008 tok til dette, i stor grad endte opp med å ha fokus på interne S2008-ting. "Det rant ut i sanden", slik denne informanten så det. "Vi hadde ingen kontakt med de andre prosjektene, forventningen om utvida faglig samarbeid forsvant, de ble aldri oppfylt." En annen fra en mindre virksomhet svarte avkreftende på spørsmålet om de hadde vært en del av nye fora og samarbeid. Informanten var usikker på om det var økonomi til å samle folk og hvor mye S2008 hadde gjort for å få til dette, og hevdet at slike samarbeidsfora har vært "veldig tabu tidligere" fordi folk ikke har tid. En tredje fra en mindre/mellomstor virksomhet svarte følgende angående nye samarbeid: "I mindre grad enn jeg antar at S2008 hadde håpet på." For denne virksomheten hadde ikke effekten av nye samarbeidsarenaer vært så stor. En prosjekteier fra en stor virksomhet hevdet derimot at intensjonene om samarbeid "falt i vasken" fordi aktørene fikk nok med seg sjøl opp mot 2008, og at S2008s arbeid med å få til samarbeid mellom prosjektene "var ok". Dessuten fortalte en aktør, som før har vært oppfattet å tilhøre kulturlivets "randsoner", at de igjennom Stavanger 2008 blir involvert i kulturdebatten og at de nå kan være med å gi premisser for kulturlivet.

Opplegget med de fire residerende gjestekompaniene kan sees som et initiativ til å etablere samarbeidsarenaer mellom internasjonale og lokale aktører. Workshopene og seminarene som ble arrangert, er sentrale i så måte. De deltakerne vi snakket med ga i all hovedsak positiv vurdering av disse arrangementene. Kommentarer som "gøy og veldig lærerikt", "inspirasjon til å se ulike kunstners inngang", "veldig interessant å jobbe med", "veldig positiv og fruktbar seanse", "tatt med videre i det jeg jobber med", viser en gjennomgående positiv vurdering av seminarene og workshopene (sjøl om det også kom kritiske kommentarer om forarbeidet og planleggingen av enkelte av seminarene).

Gjestekompaniene samarbeidet også med lokale scener/kulturhus, tekniske firma, utdanningsinstitusjoner og andre kunstaktører. Enkelte av produksjonene, som Eventyr i Landskap der gjestekompaniet Oskaras Korsunovas Teater var helt sentralt, innebar for eksempel et samspill mellom lokale, nasjonale og internasjonale kunstnere, og mellom frivillige amatører, bedrifter, frilanskunstnere og kunstinstitusjoner lokalt. Muligheten for videre kontakt og samarbeid i etterkant av 2008, om enn i andre former, er absolutt til stede, ifølge våre informanter. Forestillingen Arthur, som Transparent stod bak, hadde barn og unge fra kulturskolen som skuespillere.

Det synes likevel å være en tendens at feltet av mindre kunstvirksomheter, frie grupper og frilansere i mindre grad var inkludert i gjestekompanienes aktiviteter; som nevnt er det kun en av ti av prosjekteierne i web-surveyen som oppgir at de samarbeidet med ett eller flere av de residerende gjestekompaniene. Dessuten var også workshopene/seminarene i stor grad møtestedet mellom internasjonale kunstnere på den ene siden og studenter og enkeltpersoner, ofte amatører, på den andre. Informasjonen om og rekrutteringen til noen av disse aktivitetene kunne virke noe tilfeldig. Hvorfor det ikke ble en bedre utveksling mellom prosjekteierne og gjestekompaniene, er noe usikkert. I vårt intervju materiale er det noen som trekker fram et vellykka samarbeid med de residerende gjestekompaniene. Men for det store flertallet kan det se ut som at gjestekompaniene ikke har vært særlig relevante samarbeidspartnere. Følgende kommentar, som både vektlegger sider ved gjestekompaniene og ved egen virksomhet, kan kanskje stå som en forklaring på den manglende involveringa: "Ikke noen av gjestespillene vi samarbeidet med. Nei." Hvem sin skyld det var, visste han/hun ikke, men deres følelse var at gjestekompaniene "var satt, det var prosjekter som skulle inn å gjøre sin greie, og inviterte inn folk". Informanten la imidlertid til at den manglende involveringa kanskje også handlet om egen kompetanse.

Varigheten av de nye nettverkene og samarbeidsrelasjonene er et åpent spørsmål. Et annet spørsmål er hvor bredt og langt nettverkene strekker seg. Omkring to av ti av aktørene i kultur og kreativ sektor i Rogaland oppga å være involvert i Stavanger 2008 enten som deltaker eller prosjektansvarlig, i følge undersøkelsen om kreative næringer i Rogaland (jf. ovenfor). Det var likevel ikke mer enn drøyt en av ti som oppga en merkbar effekt av kulturhovedstadsåret når det gjaldt nye samarbeidsrelasjoner for egen virksomhet. Når det gjaldt prosjekteierne og etablering av nettverk og relasjoner som følge av 2008-prosjektet, så viste web-surveyen at man samarbeidet mest innen egen genre, men også relativt mye med aktører på tvers av genre og med det offentlige, og noe mindre med næringslivet. Det siste momentet skyldes nok delvis at det lå restriksjoner angående sponsorater i kontrakten med S2008 (jf. forrige kapittel). Kontakten med næringslivet i forbindelse med selve prosjektgjennomføringen blir likevel trukket fram som positiv: Næringslivets "direkte tale" og vektlegging av kostnadsstyring har vært nyttig, påpekte enkelte. Offentlige kontakter nasjonalt gjelder i særlig grad finansieringskilder som Fritt Ord, Kulturrådet, Fond for lyd og bilde, Norges forskningsråd, KORO, Norsk vederlagsfond for billedkunstnere og lignende. Ellers er det en vid variasjon av aktører som virksomhetene oppgir i web-surveyen: fra oljeindustrien til produksjon av t-skjorter, fra Rogaland bondelag til SOS barnebyer, fra Fiskeridepartementet til Stavanger Havn IKS, fra Nasjonalballetten til Sandnes kulturskole, fra Helsingforskomiteen til Amnesty. Den kulturelle skolesekken trekkes fram av flere, og det samme gjelder ulike frivillige organisasjoner og academia. Dessuten nevnes selvfølgelig andre kunstnere/kunstvirksomheter og regionale offentlige aktører, de sistnevnte også som medfinansierende. Overføring av kunnskap og kompetanse mellom disse ulike aktørene har gitt viktige bidrag til prosjektgjennomføringen. Men dette synes i hovedsak å gjelde regionalt, sjøl om også nasjonale og internasjonale partnere blir trukket fram.

Hva sier så noen av de aktørene som sjøl ikke har hatt prosjekt finansiert av S2008? Flere av disse har blitt involvert i 2008-prosjekter. Men flere sier også at Stavanger

2008 begrensa samarbeidsmulighetene, siden mange tidligere samarbeidspartnere ble trukket mot 2008-prosjektene. Slik sett skisseres et bilde av et delt kulturfelt mellom de som var innenfor og de som var utenfor. På den andre siden skulle en forventet at nye møteplasser og samarbeidsarenaer også ville inkludere de kulturaktørene som ikke direkte hadde prosjekter under 2008-paraplyen. Våre informanter viser liten kjennskap til etableringen av og å ha vært involvert i slike arenaer. To frilansaktører kommenterte: – ”Nei, dét har ikke jeg sett noe til. ... Nei, jeg vet ikke om noen nye sånne arenaer.” – ”Det oppfatter jeg ikke, hvor har det vært? Nei, men det er nok en slik frase. Og det er enormt mye fine ord, altså.” Et kritisk punkt som trekkes fram, er for få og for lite integrerte workshoper mellom lokale og eksterne kunstnere: ”En to timers ’workshop’, som det har vært i noen sammenhenger, for å legitimere at det er lokalt samarbeid,” det er ikke et integrert samarbeid, sa en av informantene; det burde vært mer integrert slik at en kjente ”at det faktisk angår en”, la han/hun til.

6.2 Nye ressurser og finansieringskanaler?

Prosjekteierne har ulike syn på hvorvidt deltakelsen i Stavanger 2008 har medført nye ressurser og tilgang til nye finansieringskanaler. Vi så dette i resultatene fra webundersøkelsen. Halvparten av prosjekteierne der mente at deltakelsen i noen eller stor grad, direkte eller indirekte, hadde medført annen/mer finansiell støtte fra sponsorer, myndigheter eller liknende. Imidlertid sa drøyt fire av ti at dette i liten grad eller ikke i det hele tatt er tilfelle. Oppfatningene som det ble gitt uttrykk for i surveyen, var med andre ord forskjellige, til dels sprikende.

Slike forskjellige oppfatninger av ettervirkninger gjenspeiler seg også i intervjuene. En representant for en sentral kulturinstitusjon i regionen, som hadde hatt betydelig støtte fra S2008, sa på vegne av sin egen institusjon at ”en konsekvens av 2008 for oss er at det nå er langt lettere å søke andre midler. Penger genererer mer penger. Anerkjennelsen åpner dører økonomisk”. En representant fra en mindre virksomhet sa at en ettervirkning av Stavanger 2008 for dem var at deres deltakelse ”åpnet noen sponsordører”. Andre pekte på en større vilje blant sponsorer og i kommune og fylkeskommune til å betale for kultur, som en ettervirkning av kulturhovedstadsåret.

Mens flere altså peker på at deres deltakelse i Stavanger 2008 har hatt positive ettervirkninger for dem hva gjelder framtidig finansiering, syntes likevel andre å være av den oppfatning at slike ettervirkninger ikke gjorde seg gjeldende. Enkelte mente det var vanskelig å si om deltakelsen deres i Stavanger 2008 ville gi noen økonomisk gevinst på sikt. Andre igjen var mer opptatt av deltakelsens økonomiske konsekvenser i selve året 2008, og da særlig de aktører som opplevde inntektstap som følge av S2008s eksklusive sponsoravtaler.

Hva så med de som ikke fikk støtte fra S2008, hvordan påvirket kulturhovedstadsåret deres tilgang til økonomiske ressurser og finansieringskanaler? Her må vi skille mellom virkningen av Stavanger 2008 i selve kulturhovedstadsåret og årene før, og tiden etterpå.

Tiden etter 2008, og virkningene på sikt, er selvsagt vanskelig å vurdere, både for informanter og oss som forskere. Som blant de som fikk støtte (prosjekteiere), er

svarene fra dem uten støtte langt fra tydelige. På spørsmål om hva de trodde ville være betydningen av Stavanger 2008 på lang sikt, var det likevel flere som sa at de ser for seg at både politikere og næringsliv i regionen vil være mer villige til å "satse på kulturen". Samtidig ga de uttrykk for at de nå så konturene av en situasjon der privat finansiering av kultur skrumper noe inn som følge av den pågående finanskrisen. Finanskrisen nevnes for øvrig også av flere av de som hadde støtte fra S2008.

Når det gjelder selve året 2008, beskrev noen av informantene uten støtte, særlig frilansere, dette som et "tørkeår", både økonomisk – mange sponsorer foretrakk Stavanger 2008-prosjekter framfor prosjekter utenfor kulturhovedstadsparaplyen – og i forhold til det å få oppdrag. Enkelte frilansere uten S2008-støtte fortalte at de aldri har hatt så få oppdrag i Stavanger-regionen som i 2008 og mente at dette var relativt utbredt blant frilansere i regionens kulturliv. Andre, som gjennomførte egne prosjekter utenfor Stavanger 2008-paraplyen, mente at S2008 hadde "støvsugd sponsormarkedet" og at dette gjorde seg gjeldende både i 2008 og i årene som ledet opp mot det. Uavhengig av hverandre brukte flere av de vi snakket med den samme støvsugermetaforen for å beskrive sponsormarkedet i 2008 og årene før. Flere opplevde sponsormarkedet som dreid henimot Stavanger 2008. Det er en relativt utbredt påstand blant informanter som ikke hadde støtte fra S2008, at finansiering var ekstra vanskelig i 2008. Utsagnene sammenfaller med den offentlige debatten om Stavanger 2008. Påstanden om et ekstra vanskelig økonomisk år for de som ikke fikk tilskudd fra S2008, får dessuten støtte fra mange av prosjekteierne (som fikk støtte). I web-surveyen sa drøyt fire av ti av disse seg helt eller ganske enig i påstanden at "aktørene og institusjonene som ikke fikk støtte fra Stavanger 2008, fikk i 2008 større utfordringer enn ellers". Vi ser også her tendenser til nye skillelinjer i det regionale kulturlivet.

Overordnet kan betydningen av Stavanger 2008 som kilde til nye ressurser og finansieringskanaler deles i tre. Den første kilden eller mekanismen handler om hva som har skjedd i *kulturfeltet* som følge av kulturhovedstadsåret. De to siste handler om hva som er konsekvensen av deltakelsen for den enkelte *aktør/institusjon*.

Den første mekanismen (1) handler om virkninger på feltet. Svært mange, både de med støtte og de uten støtte, mente at en sannsynlig ettervirkning av Stavanger 2008 vil være at det nå er en større vilje hos kommune og fylkeskommune til å satse på kultur og at bedrifter er mer villige til å gå inn som sponsorer av kulturaktiviteter, og da gjerne også til kulturformer som tidligere ikke framsto som attraktive for sponsorer (mer avantgardistiske kunstformer). Denne økte viljen hos offentlige instanser og i bedriftsmarkedet kommer potensielt hele kultursektoren i regionen til gode, ikke bare de som var direkte involvert i Stavanger 2008. Hvorvidt den gir seg utslag i praksis, er imidlertid usikkert, og i bedriftsmarkedet vil en slik økt vilje til å sponse kultur konkurrere med effektene av finanskrisen, som innebærer at mange bedrifter brått er mer varsomme i sponsormarkedet. Flere av våre informanter, både med og uten S2008-støtte, pekte på at finanskrisen har en slik effekt. Noen nevnte konkrete eksempler. Til tross for dette pekte mange informanter på at en økt villighet hos kommune, fylkeskommune og private sponsorer til å finansiere kulturaktiviteter, vil kunne bli en viktig og varig ettervirkning av Stavanger 2008.

En annen kilde til ny finansiering (2) er at aktører/institusjoner har fått mer anerkjennelse som aktør i kulturfeltet etter at man har gjennomført prosjekt under Stavanger 2008-paraplyen. Flere, men langt fra alle, sier at dette gjør at en lettere kan søke midler fra offentlige instanser som kommune, fylkeskommune, Kulturrådet og lignende, samt fra private sponsorer. Informanter går sjelden i detalj her, men vi kan se for oss at økt anerkjennelse kan føre til at mange aktører/institusjoner er blitt mer attraktive å sponse for bedrifter, fordi de er blitt mer kjente og har vært synlige. Prosjektsøknader til kommunen, Fritt Ord, Norsk kulturråd og lignende kan også stille sterkere fordi aktører/institusjoner nå har større portefølje og dokumentert gjennomføringsevne. Denne kilden til ny finansiering bidrar potensielt til nye skillelinjer i regionens kulturliv, i den forstand at de som hadde støtte har fått økt sin sosiale og symbolske kapital i feltet. I den grad anerkjennelse i det regionale kulturfeltet er et nullsumsspill, kan den derfor ha gått på bekostning av de som ikke hadde støtte.

En tredje kilde er at (3) aktører eller institusjoner som hadde prosjekt under Stavanger 2008-paraplyen, har opplevd en økt profesjonalitet i forhold til å søke om midler. Også denne ser ut til å ha ført til noen nye skillelinjer i regionens kulturliv, noe vi skal diskutere mer inngående i neste avsnitt.

Når vi har spurt prosjekteiere og aktører uten støtte om hva de ser som ettervirkninger av kulturhovedstadsåret (i forhold til ressurser og finansiering), så er det (1) potensiell endring av feltet som nevnes hyppigst. Den viktigste økonomiske ettervirkningen, med kulturlivets egne øyne, synes å være den økte viljen hos politikere og i næringslivet til å støtte kulturlivet i framtiden.

Vårt prosjekt har fokusert på aktørene i kulturlivet. For å få en bedre forståelse av varige ettervirkninger av Stavanger 2008 bør også det politiske og byråkratiske feltet, samt næringslivet, studeres inngående. Dette har imidlertid ligget utenfor rammene her.

6.3 Økt profesjonalitet?

I hvilken grad har deltakelsen i Stavanger 2008 ”utdannet” aktørene og virksomhetene? Har deltakelsen gjort virksomhetene mer profesjonelle? Har den ført til mer entusiasme og motivasjon? Web-surveyen indikerte tydelig at prosjekteierne mente det. På spørsmål om deltakelsen hadde ført til økt entusiasme, krysset 78 % av for i stor eller noen grad. 65 % mente deltakelsen hadde ført til økt kunstnerisk kompetanse (i stor eller noen grad), og 75 % mente den hadde ført til økt profesjonalitet.

Det sier seg kan hende sjøl at ingen prosjekteiere snakket om *mindre* profesjonalitet etter deltakelsen i Stavanger 2008, men det var flere som sa at virksomheten var mer eller mindre uberørt av prosjektet. Disse fortalte gjerne at prosjektet mest gjenspeilte deres eksisterende ekspertise og kunnskap. For disse resulterte Stavanger 2008 i at organisasjonen hadde større og mer aktiviteter enn det som er tilfelle i et vanlig år, men at organisasjonen og framgangsmåter man benyttet var mer eller mindre de samme som tidligere.

Likevel, sett under ett antyder intervjuene tydelig at en økt profesjonalitet eller kompetanseheving i egen virksomhet er et viktig resultat av prosjektene. Noe som ofte

går igjen, er at man har fått en økt gjennomføringsevne etter at 2008-prosjektet er over. Noen beskrivelser av denne virkningen av deltakelsen i kulturhovedstadsåret, er følgende: ”Vi er blitt mer profesjonalisert” (stor virksomhet), ”vi har fått mange erfaringer når det gjelder kompetanse og profesjonalisme” (mellomstor virksomhet), ”gjennomføringskompetansen på store prosjekter er blitt styrket” (stor virksomhet) og ”vi har fått selvtillit til at vi kan jobbe med store flersidige prosjekter med store budsjetter” (liten virksomhet).

Det ser ut til at det er de prosjektene som hadde de største budsjettene og størst støtte fra S2008 som har vært de mest kompetansebyggende. En liten organisasjon som hadde støtte fra S2008 på flere millioner fortalte om endringer i virksomheten som kan gis betegnelsen ”paradigmeskifte”: ”Stavanger 2008 er faktisk et tidsskille for oss. Vi tenker annerledes”. Nå var nok dette paradigmeskiftet i stor grad styrt av at prosjektets tematikk vendte virksomheten bort fra hva de tidligere hadde drevet med. Likevel kan uttalelsen kontrasteres med et utsagn fra en virksomhet av omtrent samme størrelse, men som kun hadde støtte på noen titalls tusen kroner til et lite prosjekt. På spørsmål om prosjektet under Stavanger 2008 hadde ført til at virksomheten hadde blitt mer profesjonell, svarte informanten at ”nei, egentlig ikke. Vi jobber med slike ting hele tiden, så dette var ’piece of cake’, for å si det sånn”.

Ellers er det ikke mange klare mønstre i hvem som mener seg uberørt og hvem som mener deltakelsen har ført til mer profesjonalitet.

Et interessant synspunkt ble fremmet av en prosjekteier for en mellomstor kulturinstitusjon. Vedkommende var svært positiv i vurderingen av hvordan Stavanger 2008 hadde økt profesjonaliteten i deres egen institusjon, og mente at dette gjorde dem i stand til å igangsette større prosjekter i framtiden, samt hadde gitt dem større kunnskaper om hvordan man skriver gode søknader om prosjektmidler. Informanten var likevel svært kritisk på vegne av regionens kulturliv generelt, og deres spesifikke kulturform spesielt. ”Når du først bruker så mye penger på kultur, så er det viktig å involvere det regionale kulturlivet, så de virkelig kan bli proffe. For det er jo få oppdragsgivere i regionen og få kunstnere. Derfor var det veldig synd at så få regionale kunstnere fikk sjansen”. Informanten mente at resultatet av dette er at færre enn det som burde vært, er i stand til å ta sjansen økonomisk, for eksempel i forhold til store søknader. Vi fulgte opp med å spørre om han/hun så på kulturhovedstadsåret som en forspilt sjanse til å løfte kompetansen i regionen. ”Ja, virkelig!”, utbrøt informanten, ”vår institusjon har hatt denne muligheten, men nesten ingen andre innen vår kunstform”.

Sjøl om denne informantens betraktninger langt fra er representative for materialet sett under ett, så ble lignende synspunkter fremmet i andre intervjuer også, særlig i intervjuer med frilansere og representanter for små institusjoner. Denne oppfatningen av at Stavanger 2008 langt på vei var en sjanse til å heve kompetansen i regionen som ikke ble godt nok utnyttet, kom også tydelig til uttrykk i web-surveyen. Nesten fire av ti av respondentene der sa seg helt eller ganske enige i påstanden ”Stavanger 2008 var en anledning til å styrke regionens kunst- og kulturliv, som ikke ble utnyttet” (litt under halvparten sa seg uenige). Blant små virksomheter var det også langt flere som sa seg enige enn uenige i denne påstanden (blant store organisasjoner var det omvendt). Den

ovennevnte prosjekteierens utsagn om ”forspilt sjanse” er også et konsentrert uttrykk for en viss *ambivalens* i vurderingen av hva som er betydningen av at det har vært et kulturhovedstadsår i Stavanger, som vi kom på sporet av i flere intervjuer.

Som en oppsummering av synet på eventuell økt profesjonalisering, kan vi si at de som har vært involvert i prosjekter under Stavanger 2008 jevnt over mener å ha fått hevet kompetansen og profesjonaliteten. Samtidig er det en utbredt oppfatning innen kulturlivet i regionen, og særlig blant mindre virksomheter og frilansere, at resultatet, i form av en ”utdanning av kultursektoren”, burde vært større enn det ble.

6.4 Nye metoder og ideer – nyskapende produksjon?

Svarene i web-surveyen peker i retning av at Stavanger 2008 har bidratt til en mer nyskapende kulturproduksjon i regionen: Åtte av ti prosjekteiere sier at kulturhovedstadsåret til en viss grad har bidratt til nyskaping for deres kunst- og kulturproduksjon, der prosjektet for ni av ti har medført at man har fått nye ideer, for åtte av ti nye/andre typer aktiviteter/arrangementer, og for seks av ti økt kunstnerisk kompetanse og forbedra organisering av kunst- og kulturproduksjonen. Spørsmålet er likevel hvor markant kvalitativ endring av kunstproduksjonen disse svarene indikerer. En informant mente at deltakelsen i Stavanger 2008 ikke innebar noe ”paradigmeskifte”, men kun mer av det de hadde gjort før, mens vi tidligere har omtalt en prosjekteier som hevdet at Stavanger 2008 var ”et tidsskille” for virksomheten. ”Vi tenker annerledes,” la denne informanten til. Eller kanskje ”business as usual” betegner kulturhovedstadsåret best: ”Ingen ettervirkning for oss, men et positivt engangstilfelle [...] For oss var det mest et blaff, og så går vi tilbake til normalen,” hevdet en prosjekteier.

Noe har skjedd, men hvor gjennomgripende det er for aktørene varierer betydelig. La oss se litt på hvilke former for nyskaping virksomhetene rapporterer om.

Dimensjonen prosjekt–institusjon kan gi et inntak til å forstå noe av nyskapingen som framheves. Samspillet mellom etablerte kunstinstitusjoner og prosjektorganisasjonen som gjennomførte S2008-prosjektet, skapte friksjon og nye muligheter. ”Mange pleier å stivne i arbeidsformer og kunstformer. Det å være et Stavanger 2008-prosjekt har nok klart å riste løs litt stivna kalk”, hevdet en prosjekteier fra en stor virksomhet. En annen fra en stor virksomhet trakk fram at 2008-prosjektet skulle utfordre, få folk til å tenke annerledes, bidra til holdningsendring for de involverte. Han/hun la imidlertid til at det er umulig å vite om en har lyktes med en holdningsendring på så kort tid, og videre at ”ett prosjekt kan nok ikke endre atferd dramatisk”, men man er kanskje åpnere, jobber mer med det uforutsigbare og er ”mindre forutinntatt”. En tredje informant fra en større institusjon mente på sin side at det å ha prosjektorganisasjonen i den veletablerte driften økte gjennomføringskompetansen og bidrog til en ny arbeidsmodell for institusjonen.

Et annet moment som trekkes fram av flere, er en økt kapasitet for å gjennomføre større produksjoner. Hele syv av ti prosjekteiere sa seg enig i at deltakelsen i Stavanger 2008 innebar at de nå var i bedre posisjon til gjennomføre større prosjekter. ”Kan vi gjennomføre noe slikt som [denne produksjonen], da har vi potensialet”, kommenterte en informant fra en mellomstor institusjon.

Et annet moment som kan trekkes inn her, er prosjektenes utstrakte bruk av nye/utradisjonelle arenaer; seks av ti oppgir at de til en viss grad har benyttet seg av slike arenaer. Bruken av naturen, men også byrommet som arena for framvisning av kunst har vært et kjennetegn ved kulturhovedstadsåret: ”Det ble klart for oss at vi kunne prøve mer med Stavanger 2008, prøve ut noe som var et tillegg til de arenaene som finnes, sprengte seg ut av dem,” som en prosjekteier fra en mindre virksomhet sa det. En annen trakk fram at 2008-prosjektet hadde som motivasjon å engasjere folk på ulike steder rundt om i byen, og at dette var en type prosjekt som ikke hadde blitt gjort så ofte i større byer før.

Ikke bare ny organisering, større produksjoner og nye arenaer, men også nye metoder for kunstproduksjon trekkes fram av enkelte som et resultat av 2008-prosjektet. Samspill mellom ulike aktører som samarbeider på uvante måter, er en gjennomgangsmelodi her. Prosjektet ”har lagt kimer til nye samarbeidsformer som kan medføre endring i hvordan konserter arrangeres”, fortalte en informant fra en mindre virksomhet. ”Det er arbeidsmetoden der vi jobber tverrfaglig tidlig i prosessen”, ga en prosjekteier fra en stor virksomhet som respons på spørsmålet om prosjektet hadde vært vellykka. Informanten understrekte videre at ulike temaer ble trukket inn tidlig, og at det var viktig å ansvarliggjøre alle aktørene, slik at folk fikk et felles eierforhold tidlig i prosessen. En tredje informant fra en mindre virksomhet vektla at det å utlyse åpne prosjekter, og invitere inn kuratorer og lage egenproduksjon av kunst, var ”en ny metode”. Dette var en nyskapende måte å jobbe på i Norge – ”et prosjektlaboratorium”. Men har ny organisering og nye metoder gitt nyskapende kunst? Tja. Gjennomgangsmelodien her er at kunstuttrykket i seg sjøl i mindre grad er nytt, men at stedene og måtene de har blitt gjennomført på, til dels har vært nyskapende, i hvert fall i regionen.

Vi har til nå presentert en del utsagn som relaterer seg til nyskapende kunst- og kulturproduksjon i en eller annen forstand. Som vi har sett er ikke historien om nyskapende kunstproduksjon den eneste fortellingen om Stavanger 2008. For noen kan året nærmest betegnes som et tidsskille, men for andre var det kun en mulighet til å gjøre mer av det de gjorde før. Her må en huske på at sjøl om mange angir at de i noen grad har fått nye ideer, innebærer ikke dette nødvendigvis noe kvalitativt nytt i selve kunstproduksjonen. Følgende kommentar fra en mellomstor virksomhet kan relateres til dette: ”Trodde nok at jeg skulle lære mer allmenntilgjengelig som kan overføres til andre produksjoner. Men vi fikk nye ideer til nye prosjekter og bedre måter å jobbe overfor målgruppene.” Informanten påpekte også at produksjonen i 2008 i liten grad hadde betydning for den daglige driften. En frilanser syntes det var tilfredsstillende å ha fått til prosjektet, sjøl om selve arrangementet nok var ”en parentes”, som han/hun sa det. Prosjektet innebar altså ikke en kvalitativ nyorientering, men informanten hadde hatt glede av prosjektet underveis, og ikke minst hadde det gitt en ”spore og en inspirasjon til å gjøre det igjen.”

Vi har sett at både ”et tidsskille”, ”intet paradigmeskifte”, og ”business as usual” kan stå som betegnelser for i hvilken grad kulturhovedstadsåret har bidratt til nyskapende kunstproduksjon for de involverte aktørene. Det kan se ut som det er de mindre virksomhetene med rimelig store prosjekter som i sterkest grad har opplevd gjennomgripende endringer. I hvert fall er det slik at virksomheter med små prosjekter i

størst grad melder om "business as usual". Det store flertall rapporterer imidlertid om en eller annen virkning på framtidig kunstproduksjon som følge av 2008-prosjektet. Dessuten har gjestekompaniene inspirert studenter og amatørkunstlivet. Undersøkelsen om kreative næringer i Rogaland antyder likevel at kun 1/3 av det som kan omtales som kultur og kreativ sektor på Nord-Jæren, er blitt berørt av kulturhovedstadsåret. To overlappende dimensjoner kan forklare noe av dette tilsynelatende begrensa nedslaget, nemlig: støtte fra S2008–ikke støtte fra S2008, og eksterne prosjekter–lokale prosjekter. Argumentasjonen synes å være at når så mye gikk til eksterne prosjekter og følgelig mindre til lokale, ble færre lokale kunstnere involvert, noe som har skapt et skille mellom de som kom innafor og de som ble stående utenfor.

6.5 Oppsummering

Noe har skjedd som følge av kulturhovedstadsåret. Hvor gjennomgripende og hvor varig det er for aktørene synes imidlertid å variere. Det har blitt etablert nettverk og samarbeidsarenaer mellom mange ulike aktører som følge av Stavanger 2008. Men er det slik at det er de større og/eller veletablerte institusjonene som best klarer å vedlikeholde og nyttiggjøre seg disse nettverkene? Flere rapporterer om et styrka ressursgrunnlag som følge av Stavanger 2008, mens noen mener at det har blitt svekka. Vil denne todelingen av feltet vedvare og forsterkes etter 2008, eller utviskes skillene? Mange opplevde en økende profesjonalitet i egen virksomhet som følge av Stavanger 2008, mens en god del mener at kulturhovedstadsåret var en mulighet som ikke ble utnyttet når det gjaldt kompetanseheving i kultursektoren. Hovedandelen angir at 2008-prosjektet har bidratt til nyskaping for virksomheten, men hvor gjennomgripende denne endringen er, er usikkert.

7 Et delt kulturfelt? – posisjoner i feltet og ulike syn på Stavanger 2008

Vårt materiale viser et kulturfelt som er delt i vurderingen av Stavanger 2008.

Vi har sett at blant de som hadde støtte fra S2008, så var langt de fleste positive til eget prosjekt. Når det gjelder kulturhovedstadsårets betydning for ens eget virke, har vi sett betegnelser som spenner fra klart positiv vurdering til relativt negativ. Vurderingene skifter mellom ”tidsskille” og ”business as usual” blant de som fikk støtte, mens enkelte som ikke fikk støtte, melder om ”tap”. Hvilke faktorer strukturerer de ulike posisjonene, og hvilken betydning kan vi utlede av disse for kulturlivet på sikt?

Vi skal bygge opp en analyse av disse posisjonene og de involverte aktørene ved å ta utgangspunkt i *størrelse*. Det er da to dimensjoner som peker seg ut, (i) størrelse på (og grad av institusjonalisering av) den involverte virksomheten, og (ii) størrelse på støtten som virksomheten/personen fikk fra S2008. Dette gir oss følgende enkle firefeltstabell. I fire ruter har vi fylt inn en oppsummering av hovedtendenser i disse posisjonene.

Tabell 3: *Ulike posisjoner og hovedtendenser i vurderingen blant de som fikk støtte*

	Stor støtte	Liten støtte
Større institusjoner	Gjennomgående positiv vurdering av eget prosjekt, Stavanger 2008 generelt og virkninger for framtid: Ingen utmatting, noen ”business as usual” (uberørt), mens flertallet rapporterer tilnærma uforbeholdent om et løft.	– ingen i vårt utvalg faller inn under denne kategorien –
Mindre institusjoner, frie grupper og frilansere	Stort sett positiv vurdering av eget prosjekt, noe usikre på Stavanger 2008 generelt, og rimelig splitta i synet på framtiden: Vi finner eksempler på utmatting og løft, og av begge deler samtidig, mens ingen gir uttrykk for å være uberørt.	Stort sett positiv vurdering av eget prosjekt, noe usikre på Stavanger 2008 generelt, og variert vurdering av framtiden: Vurderingene ligger mellom uberørthet og et visst løft.

Vårt materiale tyder klart på at større institusjoner jevnt over er de aktørene i regionens kulturfelt som har tjent mest på Stavanger 2008. Det er de som gir den mest unisont positive vurderingen av både eget prosjekt, betydning for eget virke og betydningen av

kulturhovedstadsåret i Stavanger for regionen og kulturlivet som helhet. Blant mindre institusjoner med stor støtte er både vurderingene og erfaringene mer splittet: De har enten opplevd et løft eller en utmatting (men ingen er uberørt). Mindre institusjoner med mindre støtte heller mer i retning av et visst løft eller at de er uberørte av deltakelsen.

Utenom disse tre identifiserte posisjonene blant de som har hatt støtte, har vi den store gruppen av kulturarbeidere og -virksomheter i regionen som ikke fikk støtte fra S2008. Sammenlignet med hvordan de tre posisjonene over vurderer Stavanger 2008, så gir også ikke-støttete stort sett en positiv vurdering av egen kulturproduksjon i 2008. De er dessuten usikre på hva som vil bli Stavanger 2008s betydning for *kulturfeltet* i framtiden: både ”uberørt” og ”løft” er til stede her, og mange mener at feltet er mer uberørt enn det *burde* vært. Når det gjelder Stavanger 2008s betydning for dem sjøl, så har vi representanter både for posisjoner som ”tap”, ”uberørt” og ”løft”. Den siste er noe fortolket fra vår side, i den forstand at vi kan betrakte det forhold at enkelte fikk gjennomført prosjekter med annen finansiering, men der de utviklet prosjektet ene og alene på grunn av utsikten til potensiell S2008-finansiering, som en kilde til ”løft” for virksomheten. ”Uberørt” er godt representert blant de som ikke fikk støtte, og også ”tap”, i den forstand at noen mistet finansiering, oppdrag og/eller samarbeidspartnere i 2008.

I 1.3 pekte vi på noen ulike dimensjoner eller akser som strukturerer utfallet av store kulturbegivenheter à la Stavanger 2008, såkalte megabegivenheter (Bianchini og Parkinson, 1993; Garcia 2004, 2005; Deffner og Labriandidis, 2005). Disse aksene refererer til forholdet mellom: (i) kortvarige (i det aktuelle året) og langvarige effekter; (ii) flaggskip kontra mer lokalt baserte prosjekter; (iii) det å tiltrekke seg media/besøkende kontra begivenheten som en drivkraft for lokal representasjon og engasjement; (iv) det å se kultur i lys av økonomisk utvikling kontra den ”alternative” (ikke-kommersialiserbare) kulturen i byen.

Vi skal her gå inn på punktet (ii) flaggskipene kontra de lokalt baserte prosjekter og se denne dimensjonen i relasjon til dimensjonen etablerte institusjoner kontra frilansere og (vil vi nå føye til:) mindre virksomheter og frie grupper, og diskutere punktene i lys av begrepet *sosial kapital*. Medførte deltakelsen i etablerte og nye nettverk en økt sosial kapital for enkelte aktører, mens noen ble stående igjen på utsiden?

I bourdieusk forstand viser sosial kapital til makt i relativt sterke og dominerende nettverk, samt kapasiteten som slike nettverk gir en agent til å øke sin kulturelle og økonomiske kapital, til å konvertere sosial kapital til kulturell og økonomisk. Det betyr at når den sosiale kapitalen til en aktør i det stavangerske kulturfeltet økes, så er den kilde til økt kulturell og økonomisk kapital for denne aktøren, samt til ny og/eller forsterket differensiering i dette feltet. Det synes klart av vår studie at jo mer *institusjonalisert* en gitt kulturprodusent i Stavanger-regionen er, jo mer trolig er det at denne organisasjonen har fått økt sin sosiale kapital, og derved også sin kulturelle og økonomiske kapital, som følge av deltakelsen i Stavanger 2008. Det samme gjelder størrelse; *større* organisasjoner ser ut til å ha dratt mest nytte av deltakelsen.

Ved en megabegivenhet som Stavanger 2008 introduseres det imidlertid et høyt antall nye prosjekter og en stor sum økonomiske midler til feltet. Følgelig er sosial kapital da

antakelig ikke et nullsumsspill: Når feltet i seg sjøl ekspanderer, vil den *totale* mengden sosial kapital, eller det totale antall punkter i kulturelle nettverk, øke. Dette kan meget vel ha skjedd etter Stavanger 2008. Hvis dette er tilfelle, så betyr det at økning i en aktørs kapital ikke nødvendigvis skjer på bekostning av en annens. Noen kan ta store sprang, mens andre står på stedet hvil – et ”tap” er i tilfelle å betrakte som et opplevd ”forholdstap” mer enn reelt tap. Dette er åpent spørsmål som våre data ikke tillater oss å svare på. Likevel, om det er slik at det er de veletablerte og/eller større institusjonene som ser ut til å ha hatt størst utbytte av kulturhovedstadsåret, så framstår det uansett som sannsynlig at hierarkiene mellom dominerte og dominerende på det stavangerske kulturfeltet, mellom frie grupper/frilansere og institusjonene, har blitt reproduisert, kanskje endatil forsterket gjennom kulturhovedstadsåret.⁷

Vår analyse av forholdet mellom ”dominerende” kulturaktørers sosiale kapital og andre kulturaktørers sosiale kapital, og hvilken betydning dette har for ulik kapasitet til å konvertere sosial til kulturell og økonomisk kapital, kompliseres av kontekstuelle faktorer som de pågående globale makro-økonomiske omveltningene – finanskrisen. Våre data viser at det på den ene siden er en utbredt oppfatning blant regionens kulturaktører at kulturhovedstadsåret gjorde at næringslivets (og politikken og byråkratiets) vilje til å finansiere kulturaktiviteter økte markant. Denne oppfatningen har vi møtt både blant store og små virksomheter, institusjonaliserte og frie aktører, og både blant de som ble støttet av S2008, og de som ikke ble det. Hvis denne oppfatningen gjenspeiles av en reell økt vilje i næringsliv, byråkrati og politikk – noe mye tyder på at den gjør – så betyr det at også de som ikke tjente direkte på Stavanger 2008, som ikke opplevde økt sosial kapital, og heller ikke økt kulturell og økonomisk kapital, kan tjene økonomisk på Stavanger 2008 i et lengre perspektiv. På den andre siden har finanskrisen ført til at bedrifter har satt bremsene på i forhold sponsing av kultur. Dette kan igjen tenkes å ha økt ubalansen mellom de som fikk økt sin kapital gjennom kulturhovedstadsåret og de som ikke gjorde det.

Nå har ikke vi intervjuet næringslivsrepresentanter – en eventuell oppfølgingsstudie bør gjøre nettopp det – men det er ikke vanskelig å forestille seg at i en presset økonomisk situasjon som nå, så vil sponsorer konsentrere seg om de relasjonene de allerede har, og antakelig i beskjeden grad knytte til seg nye aktører for sponsoravtaler. Mye tyder på at Stavanger 2008 førte til en dreining av regionens sponsormidler henimot de kulturaktørene som deltok, antakelig på bekostning av de som ikke deltok. Finanskrisen kan muligens innebære at det er disse relasjonene, skapt gjennom Stavanger 2008, som videreføres (sponsorrelasjoner basert på erfaring og tillit). Rammebetingelser som ligger langt utenfor det stavangerske kulturfeltet, kan dermed potensielt ha forsterket skjevheter generert gjennom Stavanger 2008. Men vi må understreke at vi ikke kan konkludere her. Utfallsrommet av konstellasjonen av faktorene (i) økt vilje til finansiering, (ii) delinger skapt gjennom Stavanger 2008 og (iii) finanskrisen er stort, og

7 Om enn ikke nødvendigvis innen kunstfeltet, som har sine egne hierarkiseringsprinsipper (jf. for eksempel Bourdieu 1993) Her verdsettes den rene kunsten, den som er autonom fra økonomiske bindinger. ”Anti-økonomisk økonomi” er Bourdieus beskrivelse av symbolsk kapital i kunstfeltet.

det er langt fra sikkert at det er dette som blir utfallet. Kommune og fylkeskommune som finansieringskanaler er for eksempel ikke på samme måte som næringslivet påvirket av eksterne økonomiske vilkår. Dessuten kan den økte viljen i næringslivet til å finansiere kultur som vår studie antyder, også tenkes å ha langt lengre varighet enn finanskrisen.

Europeiske kulturhovedsteder har ofte hatt "urban renewal" gjennom kulturell økonomi som mål. Stavanger, som er langt mer velstående enn de fleste andre byer som har blitt utpekt som europeisk kulturby eller -hovedstad, hadde ikke noe spesifikt mål om byfornyning, at året skulle bidra til å "pusse opp" bykjernen. Snarere var målet å supplere den dominerende oljenæringen med kulturnæring, som regionens økonomiske og industrielle fundament. Slike prosesser kan belyses ved hjelp av begreper som "bourgeois playground" (se Hall 1997), som kan oversettes med "borgerskapets lekegrind". Dette begrepet har vært brukt for å beskrive de sosiale prosesser hvor igjennom regenereringen av bykjerne fører til at over- og middelklassen tar over bykjerneområdene på bekostning av arbeiderklassen som tidligere både bodde og arbeidet der. (Det mest nærliggende norske eksemplet er Grünerløkka på Oslos østkant.) Dette er den sosioromlige differensieringsprosessen som vanligvis kalles gentrifisering. La oss forsøke å anvende begrepet "borgerskapets lekegrind" på analysen av megabegivenheten Stavanger 2008. I en omdannet versjon som ikke handler så mye om sosial klasse eller romlig differensiering, kan det anvendes på differensiering innen kulturfeltet. Et relevant spørsmål blir da om europeiske kulturhovedsteder generelt og Stavanger 2008 spesielt blir til en feiring av den legitime, konvensjonelle kulturen som er knyttet til de veletablerte kulturinstitusjonene og i bourdieusk forstand borgerskapets smak, mens frilansernes mer alternative og innovative (?) kunst blir oversett, "presset ut" gjennom en "kulturfeltets gentrifisering".

Var det så dette som skjedde? Var Stavanger 2008 en feiring av den legitime konvensjonelle kulturen knyttet til veletablerte institusjoner, og altså borgerskapets smak? Dette spørsmålet kan vi forsøksvis besvare ved å se på interaksjonen mellom megabegivenheten på den ene siden og Stavangers kulturfelt på den andre. Garcia (2004: 114) har pekt på hvordan større kulturelle begivenheter ofte prioriterer store flaggskip, til dels på bekostning av mer innovative og lokalt baserte produksjoner. Stavanger 2008 synes å ha inntatt en mellomposisjon her, og fikk ulik kritikk fra ulike hold for dette. Programmeringen av Stavanger 2008 inkluderte i beskjeden grad kortvarige flaggskip og populære hendelser og oppsetninger, og ble kritisert i offentligheten for mangelen på slike (se for eksempel kommentar av Leif Tore Lindø, Rogalands Avis 18. oktober 2007). På noen måter frontet Stavanger 2008 også avantgarden og nyskapende produksjoner, uten at vi (forfatterne) har fagekspertise innen kunst. Intervjumaterialet framviser imidlertid også en motsatt vurdering: Særlig frie grupper og frilansere mener at spektakulære oppsetninger med internasjonale kompanier gikk på bekostning av de lokalt baserte innovative ideer. Denne kritikken ble også framsatt i mediene. Disse speilvendte formene for kritikk symboliserer på sett og vis både en kulturhovedstads dilemma, og det man kan si kanskje er en nødvendig mellomposisjon.

Kulturell nyskaping blir av kulturpolitikk-forskere i stor grad lokalisert til kulturlivets frie og ikke-institusjonaliserte sektor (se neste kapittel). Dette innebærer at hvis et

kulturhovedstadsår skal bidra til varig nyskaping, så bør det ha nedslag i denne sektoren. Her kan det se ut som om effekten fra Stavanger 2008 er noe begrenset – en av de kritiske innvendingene rettet mot Stavanger 2008 som vi fikk høre fra de frie aktørene, gikk som nevnt på at de storslagne, spektakulære innslagene fikk dominere, til dels på bekostning av den frie sektoren. På den andre siden, hvis man ikke inkluderte storslagne populære innslag (slik som åpningsseremonien, Mot Himlaleite, Eventyr i Landskap m.fl.), ville kulturhovedstadsåret vært mindre interessant for det jevne publikum. Og hvis det var mindre interessant for det jevne publikum, ville det også vært mindre interessant for næringslivet (i egenskap av sponsorer). Den effekten som vi har pekt på, at sponsormidlene antakelig sitter løsere etter kulturhovedstadsåret enn før, ville dermed antakeligvis vært mindre enn den ble. Programmeringen av et kulturhovedstadsår skal således tekkes både befolkning, offentlighet, politikere, næringsliv og kulturliv. Disse vil ha ulike interesser, og satsningen og programmeringen av kulturhovedstadsåret må forankres hos og rettferdiggjøres overfor dem alle.

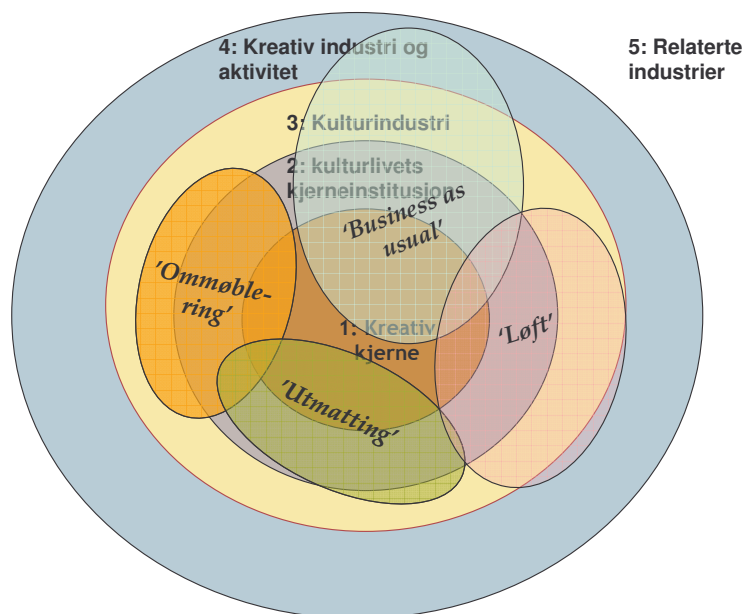
Likevel, i møtet og interaksjonen mellom strukturene i det lokale kulturfeltet, hvor særlig relasjonen mellom tradisjonelle etablerte institusjoner og frilansere og frie grupper synes å være viktig, så er det rimelig å antyde at det var den legitime og konvensjonelle kulturen, representert gjennom de store og etablerte institusjonene, som tjente mest på Stavanger 2008. Hvorvidt dette vil føre til varige delinger i kulturlivet, er som antydnet langt mer usikkert. Hvis den økte viljen til å finansiere kulturlivet, i politikken, byråkratiet og næringslivet, blir langvarig, så vil det på sikt kunne veie opp for slike delinger, gjøre dem kortvarige.

8 Avslutning – stor ståhei for ingenting?

Et viktig mål for Stavanger 2008, og en viktig del av regionale planer om å supplere regionens økonomiske fundament (oljeindustrien), var å styrke regionens kultursektor. Hva forteller våre analyser oss om virkningen av Stavanger 2008 i så måte?

En prosjekteier fra en relativt liten virksomhet, som hadde et stort prosjekt under Stavanger 2008-paraplyen, sa at prosjektet var ”utrolig lærerikt, og ga oss en viktig produksjon på porteføljelisten vår. Vi har tatt et skritt lenger i forhold til internasjonalt samarbeid og gjennomføring på en stor produksjon.” Informanten la likevel til at dette var en dyrekjøpt erfaring og lærdom. Prosjektet hadde antakelig ikke blitt satt i gang nå, mente han/hun, fordi det var krevende å finansiere det og arbeidsmessig tungt. ”Men vi har lært mye av produksjonen, og ville ha gjort mye annerledes i dag.” Denne informanten ga således uttrykk for tvisyn i vurderingen av hva Stavanger 2008 betydde for virksomheten: De ble sterkt berørt av deltakelsen i Stavanger 2008, lærte mye, men det skjedde ikke uten omkostninger, i form av særlig stor arbeidsinnsats. Virksomheten ble løftet etter kulturhovedstadsåret, samtidig som utsagnet kan tolkes dit hen at prosjektet potensielt kunne gjort virksomheten utmattet. Denne prosjekteieren berører dermed to av våre scenarier, som vi nå skal benytte for å diskutere virkningen av Stavanger 2008 på kulturlivet. Helt kort er scenariene: a) *løft* av regionens kulturliv b) *utmattning* av regionens kulturliv, c) *uberørthet* eller ”Business as usual” for regionens kulturliv, d) *ommøblering* av regionens kulturliv (en mer innovativ basis for kulturproduksjon). Disse scenariene er laget for å kunne analysere utfallsrommet og ettervirkningene av Stavanger 2008 for kultursektoren (se 1.2).

Det framgår av de foregående kapitlene at kulturlivets vurderinger av Stavanger 2008s ettervirkninger er forskjellige, til dels motstridende og ofte ganske ambivalente (sitatet over illustrerer det siste). Ingen av de fire scenariene er så dominerende at vi vil framheve det som den ene fortellingen om Stavanger 2008. Vi finner at alle de fire scenariene, i varierende grad, er resultater av Stavanger 2008. Imidlertid framstår det som sannsynlig at scenariene har spilt seg ut (og spiller seg ut) på ulike måter i ulike deler av kultursektoren. Her framstår størrelse som en avgjørende faktor. Ved å koble de fire scenariene med figuren om forskjellige sirkler i kulturfeltet (jf. innledning), presenterer vi i figuren under et forsøk på å visualisere kulturhovedstadsårets dynamikk i ulike deler av kulturlivet.

Figur 9: Stavanger 2008s innvirking på kultursektoren og kreative næringer. De fire scenariene.

La oss først understreke at størrelsen som vi har gitt de fire scenariene i denne figuren, ikke er basert på noen kvantifisering av effekter, men på et løst estimat. Hensikten med figuren er å illustrere nedslagsfeltene til de ulike scenariene; alle de fire scenariene er relevante for flere sirkler, men ikke alle for alle sirklene. I tillegg har de fire scenariene påvirket sirklene på ulike vis.

De to mest “optimistiske” scenariene, “ommøblering” og “løft”, synes å ha sentrum i kunst- og kulturlivets kjerneinstitusjoner (andre sirkel), men berører også den kreative kjernen (første sirkel) og kulturindustrien (tredje sirkel). Våre analyser tyder på at det er kunst- og kulturlivets kjerneinstitusjoner som har tjent mest på kulturhovedstadsåret – blitt mer profesjonelle, generert nye ideer og metoder, samt fått økt sin sosiale kapital gjennom nye samarbeid. Deler av den kreative kjernen har også opplevd ”ommøblering” og ”løft”, men, ser det ut til, i mindre grad.

De to mer “negative” scenariene, “utmattning” og “uberørthet” (“business as usual”), har ulike nedslag. ”Business as usual” finner vi gjennom alle sirklene, fra innerst til ytterst. I alle sirklene blir oppfatningen av å være mer eller mindre uberørt av Stavanger 2008 uttrykt av en god del informanter. Også undersøkelsen om kreative næringer i Rogaland understøtter at ”business as usual” er gjennomgangsmelodien for mange innen kultur og kreativ sektor på Nord-Jæren og i Rogaland for øvrig. ”Utmattning” synes å ha truffet kun de innerste delene av figuren, og mindre virksomheter i størst grad. Dette er blant annet et resultat av produsenter med begrensede ressurser har blitt ”utbrent” av å gjennomføre store prosjekter.

Det er verdt å knytte en kulturpolitisk kommentar til våre analyser om Stavanger 2008s varierende nedslagsfelt. Blant kulturpolitiske forskere har det blitt pekt på at utviklingspotensialet med hensyn til kunstnerisk nyskaping i større grad kan lokaliseres til det frie kunstfeltet enn til institusjonene (Bjørkås 1999 og 2001). Bjørkås (1999: 29-30) setter det på spissen når han omtaler kunsten i institusjoner som ”trygg og populær” og institusjonene som ”tungroddede, endringsfiendtlige og til forveksling like”. Dette står i motsetning til den kunsten som i hovedsak er prosjekt- og stipendfinansierte, ”den prøvende og ikke-etterspurte kunsten”. I tillegg blir det av kulturpolitiske forskere hevdet at den ”post-fordistiske” organiseringen av kunstfeltet er på frammarsj, med frie grupper, frilansere, mindre kunstvirksomheter, tidsavgrensede ensembler og lignende (Mangset 2004, 2009). Dessuten dreies næringsutviklingen mot kulturell og estetisk produksjon i små virksomheter og enmannsforetak. Våre analyser i forrige kapittel antyder imidlertid at det er institusjonene som har hatt størst fordel av kulturhovedstadsåret. Man kan således reise spørsmålet om dette også innebærer at det er den mer tradisjonelle kunsten som styrkes.

Nå skal vi være forsiktige med å overdrive det radikalt nyskapende i det frie feltet. I den frie scenekunsten er det mange eksempler på klassisk instrumentell kunstproduksjon og tendenser til institusjonalisering (Bergsgard og Røyseng 2001). Vi må også passe oss for å overdrive kultur og kreativ sektors, kulturøkonomiens, kreative næringsers – eller hva vi nå skal kalle det – rolle som framtidig spydspiss i næringsutviklingen. I en bok om kulturelt entreprenørskap er redaktørene (Mangset og Røyseng 2009) forbeholdne når det gjelder den tildels normative påstanden knytta til kultur som løsningsord for framtidig næringsutvikling. S2008 kan synes å være noe fanget av denne retorikken når de vektlegger at kulturhovedstaden skal bidra til næringsmessig utvikling og å orientere regionen mot nye forretningsområder og kreative industrier. Tatt på ordet, kan det dessuten se ut som at kulturhovedstadsåret i hvert fall på kort sikt har hatt begrensede ringvirkninger i hele kultur og kreativ sektor. Således virker det som om tesen om at et betydelig nedslag i de innerste sirklene (kjernene), slik kulturhovedstadsåret til dels kan sies å ha medført, skal spre seg som ringer i vannet til de ytre sirklene i kultur og kreativ sektor, i liten grad blir understøttet (Bergsgard og Jøsendal 2009).

Hovedkonklusjonen, om vi vender tilbake til vår hovedproblemstilling, er likevel at Stavanger 2008 har bidratt til nyskaping på kulturfeltet, både med nye ideer, nye metoder, ny organisering, og at det har blitt økt samarbeid og flere nettverk. Løft er en mer gjennomgående fortelling enn utmatting. Det har også skjedd en viss ommøblering av kulturfeltet, med nye nettverk, økt sosial kapital og en økt bevissthet om kultur fra politisk hold og i næringslivet. En studie av ledere i det offentlige og næringslivet før 2008 viste generelt en stor tro på kulturens rolle for å styrke regionen, særlig blant byråkratene og politikerne; næringslivslederne lå mer på linje med befolkningen generelt (Rommetvedt 2008). Vår studie antyder at gjennomføringen av kulturhovedstadsåret har styrket denne holdningen.

Samtidig viser vår analyse at det på kort sikt har utkrystallisert seg noen skillelinjer i det stavangerske kulturliv etter kulturhovedstadsåret. For det første har man skillet mellom de som var utenfor og de som var innenfor Stavanger 2008. For det andre har man et skille innen den sistnevnte gruppen (innenfor), mellom de som opplevde et løft og de som i større grad er uberørte eller utmatta av deltakelsen i kulturhovedstadsåret. Den

første skillelinjen viser til at nedslaget av Stavanger 2008 kanskje har vært mer begrensa og at mange kulturaktører er mer uberørte enn en kunne ønske seg. Den andre skillelinjen korrelerer til dels med grad av institusjonalisering, dvs. at de større og/eller veletablerte virksomhetene i større grad har opplevd et løft enn de mindre virksomhetene/frilanserne, og dermed har hatt størst utbytte av kulturhovedstadsåret. Dette antyder at tradisjonelle hierarkier på kulturfeltet har gjort seg gjeldende i møte med kulturhovedstadsåret på kort sikt. Som vi har antydnet, kan det likevel tenkes at disse skillelinjene vil viskes ut på lengre sikt. Svaret på dét får vi om en fem til ti års tid.

9 Referanser

- Bergsgard, N.A. og K. Jøsendal (2009). *Innovation in the cultural and creative sector. A case study*. Stavanger: IRIS, under utarbeiding.
- Bergsgard, N.A. og S. Røyseng (2001). *Ny støtteordning – gamle skillelinjer. Evaluering av ordningen med tilskudd til fris scenekunst*. Oslo: Norsk kulturråd, Rapport nr. 23.
- Bianchini, F. og M. Parkinson (red.) (1993). *Cultural policy and urban regeneration*. Manchester: Manchester University Press.
- Bjørkås, S. (2001). Forvaltning av kvalitet i kunsten. I: C. Lund, P. Mangset og A. Aamodt (red), *Kunst, kvalitet og politikk*. Oslo: Norsk kulturråd, Rapport nr. 222.
- Bjørkås, S. (1999). Strukturenes etterslep? Utviklingstrekk på kunstfeltet fra 1970-tallet til 1990-tallet. I: J. Langdalen, C. Lund og P. Mangset (red.), *Institusjon eller prosjektorganisering av kunstnerisk virksomhet*. Oslo: Norsk kulturråd, Rapport nr. 14.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction, a Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. I: Richardson, J.G. (red.), *Handbook of Theory on Research for the Sociology of Education*. Connecticut: Greenwood Press.
- Bourdieu, P. (1993). *The Field of Cultural Production. Essays on Art and Literature*. Cambridge: Polity Press.
- Cooke P. og D. Schwartz (red.) (2007). *Creative Regions. Technology, Culture and Knowledge Entrepreneurship*. New York: Routledge.
- Deffner, A. M. og L. Labrianidis (2005). Planning Culture and Time in a Mega-event: Thessaloniki as the European City of Culture in 1997. *International Planning Studies*, Vol 10, No. 3-4, 241-264.
- EU (2006). *The Economy of Culture in Europe*. Brussel: KEA European Affairs.
- Field, J. (2003). *Social capital*. London: Routledge.
- Florida, R. (2002). *The Rise of the Creative Class – and how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. New York: Basic Books.
- Florida, R. (2008). *Who's Your City. How the creative economy is making where to live the most important decision of your life*. New York: Basic Books.
- Garcia, B. (2004). Urban Regeneration, Arts Programming and Major Events. Glasgow 1990, Sydney 2000 and Barcelona 2004. *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 10, No 1.
- Garcia, B. (2005). Deconstructing the City of Culture: The Long-term Cultural Legacies of Glasgow 1990. *Urban Studies*, Vol 42, Nos 5/6, 841-868.
- Hall, M. C. (2006). Urban entrepreneurship, corporate interests and sports mega-events: the thin policies of competitiveness within the hard outcomes of neoliberalism. *Sociological Review Monograph*, Vol 54, No 2, 59-70.

- Hall, T. og P. Hubbard (1998). Afterword: Mappings of the Entrepreneurial City. I: Tim Hall og Phil Hubbard (red.), *The entrepreneurial city*, Chichester: Wiley.
- Hardt, M. og A. Negri (2005). *Imperiet*. Oslo: Spartacus.
- Jessop, B. (1997). The Entrepreneurial City: Re-Imaging Localities, Redesigning Economic Governance, or Restructuring Capital? I: Nick Jewson og Susanne MacGregor (red.), *Transforming Cities*. London: Routledge.
- Jøsendal, K., C. Berg, A. Solheim og B. Stevenson (2009). *Kreative næringer i Rogaland 2008*. Stavanger: IRIS, rapport 4.
- Jøsendal, K., C. Berg, P. Westnes og T. Claussen (2004). *Kreative næringer i Rogaland*. Stavanger: RF, rapport 169.
- Løyland, K., J. Sannes og K. Vareide (2007). *Kultur og næring i Grenland*. Bø: Telemarksforskning-Bø, Arbeidsrapport 11/2007.
- Mangset, P. (2004). "Mange er kalt, men få er utvalgt." *Kunstnerrollen i endring*. Bø: Telemarksforskning-Bø. Rapport nr. 215.
- Mangset, P. (2009). Fortellinger om kulturelt entreprenørskap. I: Mangset, P. og S. Røyseng (red.), *Kulturelt entreprenørskap*. Bergen. Fagbokforlaget.
- Mangset, P. og S. Røyseng (2009). *Kulturelt entreprenørskap*. Bergen: Fagbokforlaget.
- OECD (2005). *Oslo Manual. Guidelines for collecting and interpreting innovation data*.
- Palmer, R. og G. Richards (2007). *European Cultural Capital Report*. Arnhem: Association for Tourism and Leisure Education.
- Palmer, R. og G. Richards (2009): *European Cultural Capital Report 2*. Arnhem: Association for Tourism and Leisure Education.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Ringstad, V. (2005). *Kulturøkonomi*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Rommetvedt, H. (2008). Beliefs in culture as an instrument for regional development: The case of Stavanger, European Capital of Culture 2008. I: Ľ. Malíková og M. Sirák (red.), *Regional and Urban Regeneration in European Peripheries: What Role for Culture?* Bratislava: Institute of Public Policy.
- Stavanger2008 (2009). *Historien om et år*. Stavanger: Stavanger2008 IKS
- St. meld. nr. 22 (2004-2005). *Kultur og næring*. Oslo: Kultur- og kirke departementet.
- St. meld. nr. 7 (2008-2009). *Et nyskapende og bærekraftig Norge*. Oslo: Det kongelige Nærings- og handelsdepartementet.
- Thorsby, D. (2004). Assessing the Impacts of a Cultural Industry. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, Vol 34, No 3.